

JELENTÉS A KÜLKER SC TSZO BARLANGKUTATÓ CSOPORT 1989 ÉVI MUNKÁJÁRÓL

IRTA: POLACSEK ZSOLT

GÉPELTE: BAJUSZ MÓNKA, ECSÖDI ZOLTÁN

I. - II.

Eredeti MKBT tul.

B e v e z e t ő

A Gerecsei barlangkutatás történetében nem először, és reméljük nem is az utolsó barlangkutató csoportjaként alakultunk meg. Kezdeti nehézségeink után úgy ítéljük meg, hogy 1 éves múltunk, és az elért kutatási eredményeink minket igazolnak optimizmusunkban.

Jó reményekkel indulunk neki az 1990. -es évnek, melyben minden Magyarországon működő csoportnak sok szerencsét kívánunk.

Tárgyév folyamán következő tagtársakból állt csoportunk:

Duzsik Róbert	Ecsödi Zoltán	Polacsek Zsolt	Kulcsár László
Nagy Attila	Meszes István	Filei Károly	Kecskés Balázs
Kecskés Barbara	Kecskés Beáta	Bajusz Mónika	Bányi Katalin
Györi Mihály	Lengyel Péter	Szöke Zoltánné	Erdei Zoltán
Imre Gábor	Kocsis Ákos	Bakonyi Tamás	

Tartalom / I. kötet /

Bevezető.....	1
A Széna-hegyi kutatási terület.....	2
Vértés László-barlang.....	7
Muflon-barlang genetikai vizsgálata.....	10
Kataszter kiegészítés a 4630.-as kataszteri körzetben.....	11
Karbantartási munkáink a 4630.-as kataszteri körzetben	13
Csoportélet.....	14
Térképek, Fotók.....	15

KÖZÖTTI TEVÉKENYSÉGRŐL

Csoportunk 1988. szeptember 20.-án alakult meg 11 fővel. Eredeti terveink szerint feltáró kutatást nem terveztünk. Célkitűzésként a csoport szervezetének kiépítését jelöltük meg. Túrákat szerveztünk az ország különböző területeire és terepbejárásokat tartottunk a Dél-Gerecsében. Ezekben az időkben csoportunk létszáma gyarapodásnak indult. Ma már elmondhatjuk, hogy pártoló tagjainkkal együtt 25 körüli a létszám. A felszíni terepbejárások végeztével terven felül vállaltuk a Vértés László-barlang kutatását, sőt céljaink között meteorológiai ill. kőzettani vizsgálatokat is megjelöltünk. Ez utóbbit műszer hiányában kénytelenek vagyunk 1990-re halasztani. 1989 év első harmada a Vértés László-barlang kutatásával telt. A barlangot februárban újra lezártuk. Márciusban nem kis munkával "medencét" építettünk a Travi-terembe. Áprilisban pedig 6 napig bontva a végpontot kb. 1 m-t sikerült tovább haladni. Táborunk folyamán / március 31-április 9 / a csoportunk szinte teljes létszámba képviseltette magát. A nyár folyamán csökkent létszámmal ugyan, de 4-6 napos tábort rendeztünk. Ezek közül az egyiket az Északi-középhegységben vándortábor formájában, a másik hármat a dél-gerecsei Sz5 sz. víznyelő bontására szerveztük. Közben megfordultunk az Alacsony- ill. Magas-Tátrában, sőt két társunk Szíriában túrázott./ Duzsik R. Meszes I. / A nyár folyamán klub összejöveteleink nem voltak, viszont előtte ill. utána levő időszakban folyamatosan is rendeztünk. Az őszt folyamán beigazolódott a nyári táborok sikeressége. 1989. november 4. -én sikerült bejutni a Gerecse egy eddig ismeretlen rendszerébe a Széna-hegyen. A barlang felfedezése gerecsei viszonylatban jelentős, hiszen a keselő-hegyi 11 sz. barlang feltárása óta /1986/ szinte semmiféle nagyobb feltárás nem történt. Szeptemberben csoportunk 9 fővel képviseltette magát az aggteleki-barlangi napokon, több társunk végig járta a Baradla ill. a Béke-barlangot. Részt vettünk az észak-dunántúli területi szervezet alakuló gyűlésén s oda csoportunk be is lépett. Reméljük e szervezet keretein belül sor kerül az eddiginél nagyobb együttműködésre. Jövő évi terveinket e közös együttműködés tervében, reményében készítettük s bízunk saját területeinkben való sikeres munkában is. 1988. október 01. és 1989. október 30.-a közötti csoportunk kb.4000-4300 munkaórát töltött terepen. Ehhez hozzáadandó a mintegy 1200 barlangban töltött munkaóra. Ez az adott csoportlétszámunk ismeretében jó eredménynek tűnik. 1988-89-es munkájuk alapján következő csoporttagjaink nevét érdemes kiemelni:-a négy legtöbb munkaórával rendelkező társunk- Ecsódi Zoltán, Polacsek Zsolt, Kecskés Balázs,

SZÉNA-HEGYI KUTATÁSI TERÜLET

A terület morfológiai ismertetése.

A Széna-hegy a Dél-Gerecsében az Öregkovács-hegy fennsíkjának észak-északkeleti részén helyezkedik el. A Gerecse egyik legmagasabban fekvő karszterülete. A fennsík térszínén egy viszonylag sikká erodált tönkfelszín maradványon található a kutatási területünk. A hegy és a lokális karsztvízszint közti mintegy 200-250 méternyi szintkülönbség nagy mozgásteret biztosít a beszivárgó vizeknek. A terület felszíne kelet felé lejt, így a kb. 1 km²-es terület 520-550 m közti magasságban fekszik. A tulajdonképpeni karsztobjektumok a Széna-/Szénás/hegy és az Öregkovács-hegy csúcsa közti nyeregből a Málnás-árok folytatásaként kelet felé folyamatosan tágul így völgyjellege egyre jobban elvész. A területen található nyelőtölcsérek ill. töbrök, dolinák négy sorban helyezkednek el egymásra párhuzamosan ill. merőlegesen -keresztirányú törések - is. A nyelők általában a tektonikus preformáció irányában megnyílt "tölcsér" ill. "tányér" alakú képződmények. A főnyelősor tagjai völgytalpon a többi nyelősor mélyedései enyhén a völgytalp felé lejtő domboldalon helyezkednek el. A nyelősorokat elhagyva kelet felé mintegy 100-250 m-rel távolabb elérjük a Kovács-hegy fennsíkjának keleti, észak felé haladva északi letöréseit. A hegy itt meredeken lejtve "szakad" a tardosbánya-vérttestolnai medencébe. A hegyoldalon lefelé haladva először lépcsőzetesen jutunk egyre lejjebb majd szikla csoportokkal tarkított meredek hegyoldalon leereszkedve érjük el a hegylábát. A területet általában erdő borítja - tölgy, bükk, fenyő -, de a fennsíki térszín északi részén bozotos ill. mezőszerű be nem telepített irtás található. A Széna-hegy élővilága igen gazdag.

Tektonikus megfigyelések. A Kovács-hegy a törések mentén kiemelkedett fennsíkján több lényeges megfigyelést végeztünk. Feltehető, hogy a Széna-hegyet is keletről ill. észak felől is törések határolják. - A kiemelkedés is ezek mentén történt -. Kelet felől a Gerecsére oly jellemző észak-déli irányú, északi oldalról egy erre nagyjából merőleges preformáció - Aggostyáni-völgy - alakította a terület domborzatát. A fennsíki rész sík térszínén is tapasztaltunk néhány erre utaló jelet. - Hipotézisünk később a Kullancsos-barlang feltárásakor beigazolódott. - Egy nagy méretarányú turistatérképet tanulmányozva felfigyelt az ember az Aggostyáni-völgytől délre, avval párhuzamosan elhelyezkedő Baj községtől nyomon követhető völgyre. Ez a völgy 3-4 km hosszban követhető s csak a Málnás-árok végén jellegtelenedik el. Folytatásában található a törésvonal

felszíni vetületként mutatkozó főtöbör sor, mely pontosan a már említett "baji-völgy" folytatásában fekszik a már említett lapos völgszerű mélyedésben. A rendelkezésünkre álló 1:20.000-es térkép segítségével, melyen a töbör sorok is felvannak tüntetve, sikerült a törésvonal irányát bemérni. A Sz3, 4, 5, 5B, 6 töbör sor iránya kb. 110° - 290° -os az ezt keresztező Sz12, 13, 14, 4, sor iránya 150° - 330° -os. A főtöbör sorral - kelet felé haladva - párhuzamos sor Sz16, 7, 8, 9 dolinái, nyelői szintén 110° - 290° -os irányt mutatnak. A Kullancsos-barlang - Sz5 - feltárásakor bebizonyosodott, hogy a Sz11, 5, 5B, 7 töbrök irányában is erős preformáció tanulmányozható. - kb. 40° - 220° -. A leírtakból és a térkép tanúságokból kitűnik, hogy a töbör sorok erősen tektonizált kőzetben alakultak ki. A töbrök, nyelők közül legjobban tektonizált környezetben a főtöbör sor Sz4, 5 tagjai ill. a szerkezetileg rokon tulajdonságokkal rendelkező Sz7 nyelő helyezkedik el. Ezek kutatása feltétlenül érdemesnek látszik. A törésvonalak közül a főtöbör sor 110° -os irányú markáns törése - Baji-völgy - a fennsík keleti letörésében is tanulmányozható. A töbör sor folytatásában kisebb völgyecskén is lejuthatunk a faluba, Vértestolnára. Ez a völgy bár markáns törésvonalról már nem tanúskodik, de mindenképpen a tektonizmus következtében alakult ki. - Ez a völgy rejtegeti a háborúban lezuhant repülőgéprencsait ill. az áldozatoknak emelt emlékkeresztet -. Ettől a völgyecskétől délre szintén a hegyoldalon található a szerkezeti mozgásokra utaló nyomok. Ezek közül érdemes a Muflon I. barlangot ill. az attól 40 méternyire elhelyezkedő Muflon II. barlangot megemlíteni. A barlangoknál a felfelé szűkülő hasadékjelleg és a viszonylagos irány állandóság tanúskodik a tektonikáról.

Hidrológiai megfigyelések. A víznyelősorok környezetében tett megfigyelések viszonylag erős hidrológiai aktivitást feltételeznek. A jelenleg időszakosan aktív nyelők közül a Sz5, Sz4, Sz7 látszik viszonylag nagy kapacitásúnak. A Sz7 alját rendszerint sok behordott törmelék - fa, avar - takarja s a Sz8 dolina felől kisebb vízmosási nyomokat is tapasztaltunk a nyár végi nagy esőzések után. Jelentős hordalékolást és vízmosási nyomokat tapasztaltunk a Sz5 víznyelő környezetében is. Néhány csoporttársunk július 20.-án egy erőteljes nyári zápor közben a Sz5-ös nyelő melletti szekérúton kb. 10-15 l/p-es vízhozamú vízfolyást figyeltek meg, mely a nyelőtől cséértől 30-40 méternyire fokozatosan elnyelődött. A környék áradmányvizei a hegylábánál megjelentek. A karsztrendszer mélységbeli összefüggései még nincsenek tisztázva, azonban feltűnő, hogy Vértestolnától mintegy 200-300 m-nyire egy állandó hozamú foglalatlan forrás fakad. Ennek vízhozama 2-3 l/p. A fakadás kb. 300 m-rel a tengerszintfelett található. Szintén "gyanakvással" figyeljük a Bikol-patak - Tardosi-medence - felső-pörösi forrását, amely vízhozamára az itteni dús vegetáció ill. a víz nem egy pontbeli fakadása miatt nem tudtuk következtetni. A hidrológiai jegyeket

tekintve is valószínűsíthető a barlangjáratok létezése.

A karsztfejlődés elemzése - optimális kutatási helyek kijelölése -.

Nézetünk szerint a szénás-hegyi karszt denudációja több fázisban játszódott le. A pliocén végére kialakuló jelenlegi tönkfel-szín nyílt karsztos fejlődéséről csak hipotézis szinten tudunk beszélni. A Gerecsére az oly jellemző észak-déli tektonizált-ság mellé fiatalabb, K-DK, É-ÉNY-i irányú litoklázisok alakultak ki. Ezek a nem hegységszerkezeti jelentőségű törések voltak a mélységbeli karsztosodás "bölcsői". A beinduló nyelőtevékenység a pleisztocénbeli löszképződés hatására leállt s a térszín sikká erodálásával - a lösz kitöltötte az egyenetlenségeket - elvesztették vízgyűjtőjüket. A barlangok felső nyelőzónáiban jelentős üledék került. / - Pl. Vértes L. bg. Nagy-terem - /. A karsztterület jelenlegi folyamatos exhumálódása következtében azonban néhány jelentősebb nyelő újra felnyílhatott. Ezek jelenleg viszonylagosan nagy hidrológiai aktivitással vezetnek el a környezet áradmányvizeit. Feltérési szempontból a jelentős tektonizáltságú zónákban elhelyezkedő - több litoklázis rendszer találkozásánál - ill. a térszín hidrológiai szempontból kedvező - pl. völgytalp helyein célszerű kutatni. A nyelők közül így a Sz4, 5, 7 számúak kecsegtetnek a legnagyobb reménnyel. Érdekességként megemlíthető, hogy a töbör sorok ill. a feltételezett barlangok denudációjának jelenkori relikta a Sz13 mélyedés, amely friss beszakadásnak látszik. E pont is szerepel feltérési terveinkben.

A terem talpát alkotó kőzettörmelék között mintegy 8 m hosszban sikerült okt. 30.-ig továbbjutni. Bízunk a továbbjutásban.

Genetikai megfigyelések: A barlang genetikájáról már esett szó. A fennsíkokat átszelő 110° - 290° -os és az erre majdnem merőleges 40° - 220° -os törés kereszteződésében létrejött járatrendszert az elszivárgó vizek már a terület kiemelkedése után is használták. A pleisztocénbeli időlegesen inaktivizálódás után jelenleg is jelentős hidrológiai aktivitásról tanúskodik több tény is. A barlangban több helyen is találtunk bemosott csontokat ill. rothadó fa darabokat, / 33 m / rovarkitin-páncélokot, csigaházakat. A nagy hozamokról tanúskodnak a barlang éles formái. Ilyen erodált fal részek található a Szeletelőben is. A barlang egyes részein ezek miatt a formák miatt a közlekedés kellemetlen. Néhány helyen apró kvarckavicsok kerültek elő az üregből. Ezt bár gyanakvással, de nagyon fontos tényezőként értékeljük a karszt denudációban. Ez a téma azonban még kivizsgálásra vár.

Hidrológiai megfigyelések: A barlang jelentős hidrológiai aktivitásáról már esett szó. Ezért ezt nem írjuk le még egyszer. Feltűnő, hogy a nagy aktivitáshoz viszonylag kicsi vízgyűjtő / 5000 m^2 / tartozik. Valószínűleg a fedőben levő agyagos-lösszős vízzáróréteget alkot, így esetleg a térszint is figyelembe véve feltételezhető egy "rejtett" nagyobb vízgyűjtő. A járatrendszer főhasadékának iránya a Tardosi-medence felé mutat, így a már említett kapcsolat nem kizárt az ott található forrásokkal. A barlangban állandó jellegű vízfolyást nem leltünk, de egy-két helyen tartós szivárgásra utaló nyomok vannak. / Ékszerdoboz - mésztufagátak - /.

Kőzettani vizsgálatok: A barlangot magába foglaló kőzet (/) felső triász dachsteini mészkő. Az üregrendszerben néhány helyen a falakon megalodusz preparátumok tanulmányozhatók. A járatok által harántolt mészkővastagpadok közé néhány helyen dolomit csikok csípődtek. Ezeken a helyeken a természet igen érdekes éles formákat produkált. A barlang teljes kőzettani elemzése jövő évi célunk. Néhány eredmény az ismertetés céljából ide is bekerül.

	Ca % mg _{CO₃}	Mg % mg _{CO₃}	oldhatatlan % mg
1. Rövid-ág, Vértés L.-terem	85 %	2 %	13 %
2. Rövid-ág, Meander-völgy	83 %	2 %	15 %
3. Nagy-hasadék teteje	83 %	2 %	15 %
4. Nagy-hasadék alja	85 %	3 %	12 %
5. Ékszerdoboz	85 %	2 %	13 %

Ásványtani érdekességek: Itt megemlíthető a barlangban néhány helyen található cseppkőcsoport. Hófehér csillogó felületük

igen látványossá teszik a barlangot. Az Ékszerdoboz-teremben néhány helektit jelent igazi érdekességet ill. a mésztufagátacsák . Ezekben apró ágas-bogas kalcit kiválások figyelhetők meg. Igazi ritkaság a Rövid-ágban található farkrafogas-cseppkőzászló. Néhány helyen Fe^{3+} -val bevont köveket is találtunk. A barlangban néhány rovar kivételével semmiféle életnyomokat nem találtunk. A barlangban néhány helyről aprógerinces faunabeli csontokat ill. egy jelentős méretű gerincoszlop darabot juttatunk el dr. Veress A. -nak a Nemzeti Múzeumba. Ezek ismertetését lásd a mellékletben.

A barlangban 1989.-ben végzett egyéb munkák.

- Továbbjutási kísérleteket végeztünk az Ékszerdoboz alatti omladékban. 8 métert sikerült továbbjutni s további jelentősebb feltárásban reménykedünk.

- A feltárás után a Szeletelőben 4 m.-nyi laposvas létrát építettünk be, így biztonságosabbá vált a közlekedés.

- A barlangot vesztespontokkal felmértük.

Jövőre terveink közé tartozik a barlang állandosított pontos felmérése ill. mindkét végponton a továbbjutás megkísérlése.

A VÉRTES LÁSZLÓ-BARLANG KUTATÁSA 1989.-BEN

A barlang kutatás története.

A Vértes László-barlang a Gerecse egyik jelentős üregrendszere. Feltárását a Tatabányai Szénbányák Barlangkutató Csoportja végezte. 1970 júliusában. A barlang akkor kb. 100 m hosszban vált ismerté. A későbbiekben a "jogutód" a Vértes László Barlangkutató Csoport vette át a kutatásokat. Sok évi próbálkozás után a '80-as évek elején fejeződtek be az érdemi munkálatok. A Vértes László Csoport nevéhez fűződik a barlang lezárása, felmérése ill. a végponti szifon áttörése. Ennek során kb. két méter előrehaladás után újabb agyagszifon állta útjukat. A kutatások csak 1989. áprilisától kezdődtek újra. Ekkor kapta meg a kutatási engedélyt csoportunk közösen a Gerecse Barlangkutató Egyesülettel. Engedélyünk kézhez kapásakor a barlang 123 m hosszúságban és 61,8 m mélységig volt ismert. / Juhász M. 1978. /

Általános ismertetés. A barlang egy ÉNY-DK-i törésvonal mentén kialakult időszakosan aktív víznyelőbarlang. Hidrológiai aktivitása csapadékos időjárás esetén sem nagy csak csepegés észlelhető az üregben. Ennek ellenére időnként a végponti agyagszifonon 1,5-2m víz is összegyűlik. Ez száraz időjárás esetén azonban elszivárog. A barlang kőzettani viszonyaira jellemzők a felső triász dachsteini mészkő ill. az ezek közé csípődő dolomit csíkok. Ezeken a helyeken a járatok omladékosak. A barlang, mivel jellegzetes víznyelő főleg eróziós jegyekkel rendelkezik. Részletes szemlélődés után azonban a végponton és annak közelében / pl. Szifon-terem / korrúzióra utaló formák is láthatók. Ez hipotézisünk szerint a szifon utáni vízszintes járatok közelségét sejteti. A barlang képződményei közül a Travi-teremben található Teknősbéka érdemel említést. Ez egy függő cseppkőkéreg, mely az egykori hordalékszintről tanúskodik. A nyelő újra felnyitása következtében ez a kitöltés azonban elszállítódott így még egy okunk van a további szakaszok kutatására, hiszen a Travi-terem anyagiánya elég jelentős. A nehézség akkor áll elő, ha ez a mennyiség a szifonban megreked. A barlangban csoportunk a két hetenként hőmérséklet mérések mellett folyamatos denevér számlálást is végzett. Ezek eredménye:

	Hasadék-terem	Nagy-terem	Travi-terem	Szifon-terem
1988.12.19.	3 II.	3 I.	1 I.	1 II.
1989.01.15.	1 I. 2 II.	2 I.		
1989.02.05.	1 II.	1 I.		

	Hasadék-terem	Nagy-terem	Travi-terem	Szifon-terem
1989.02.12.	2 II.	2 I.	1 II.	
1989.03.10	2 II.			
Bejárati szakaszban is volt ldb II.				
1989.03.31.	1 II.			

1989. áprilisától októberéig a barlangban denevért nem láttunk.

I.: közönséges denevér

II: kispatkósorrú denevér

Kutatási ~~eredményeink~~ ^{engedélyeink} kézhezvétele után a G.B.E. hőmérőket telepített a barlangba. Ezek leolvásási eredményét mi is közöljük.

Feltűnő az elég jelentős ingadozás ezt mi a barlangba bejutó vizek hőmérséklet korrekciójának tulajdonítjuk.

	Felszín	Hasadék-terem	Hasadék	Nagy-terem	Travi-terem	Szifon-terem
		HŐMÉRŐ BEÉPÍTÉS				
1989.ápr. 23.	13,0 C					
1989.máj. 29.	21,0 C	7,8 C	8,0 C	8,1 C	8,3 C	8,8 C
1989.jún. 17.	26,0 C	7,5 C	8,1 C	8,2 C	8,5 C	9,0 C
1989.jún. 29.	24,0 C	8,1 C	8,1 C	8,0 C	5,5 C	6,8 C
1989.júl. 02.	22,0 C	7,8 C	8,0 C	8,2 C	5,6 C	-
1989.júl. 15.						
1989.júl. 28.	23,0 C	8,0 C	8,0 C	8,2 C	8,6 C	9,0 C
1989.szept 22.	17,0 C	7,8 C	8,0 C	8,0 C	8,4 C	8,0 C
1989.nov. 04.	10,0 C	8,0 C	8,0 C	8,0 C	8,2 C	8,6 C
1989.nov. 26.	- 2,0 C	8,0 C	8,0 C	8,0 C	8,1 C	8,5 C

Feltáró kutatás.

1989.-es tavaszi táborunk alkalmával végeztünk a barlangban feltáró munkát. Táborunk elején még szivattyú beállításán gondolkodtunk, de aztán inkább kivödröztük a Szifon-terem vizét. Rendkívül nehéz körülmények között - hiszen egy kuszodaszerű járaton vittük végig a vödröket - sikerült a Szifont szárazzá tenni. Ez után álltunk neki a bontásnak. Öt nap alatt kb. 1,5 m agyagos kőzettörmelékkel sikerült kitermelni. Munkánkat a beinduló esőzés ill. a végpont begázosodása leállította. Kibontakozott így is a szifonjárat további képe, mely szerint az üreg 180°-os fordulatot vesz s bekanyarodik a Szifon-terem alá. A bontásban 6 nap alatt 45 fő 270-280 órát dolgozott. Kiemelkedő munkát végzett Filei Károly, Ecsődi Zoltán.

Karbantartás. A tavasz folyamán a barlangban több helyre építettünk be kapaszkodó köteleket. A Travi-terembe 4 m-nyi létrát - később ide még 4 m-nyit - helyeztünk el. Karbantartó munkáink közül a legjelentősebb a barlang feltört zárának helyre állítása volt. Ez az egyre gyakoribb "behatolási nyomok" miatt is sürgetővé vált. A bezárás lényege, hogy a keresztvas, mely a barlang ajtó felnyitását akadályozza meg csak akkor távolítható el, ha belőle a tulajdonképpeni kampót kiakasztjuk. Mivel ez rejtett helyen van a barlang lezárása sikeresnek tekinthető. A lezárás óta nem volt problémánk illetéktelen behatolókkal.

Genetikai vizsgálatok a Muflon-barlangban

A Muflon-barlang Vértestolna községtől délnyugatra, mintegy 500 m -re a Kovács-hegy keleti letörésében kb. 350 m tengerszint feletti magasságban nyílik. Bejárata egy sziklacsoport középső részében, egy kb. 15 méteres szikla tövében található.

Kataszterbe vétele még nem történt meg. Kutatásáról nincsenek információink, valószínűleg csak a falubeliek által látogatott barlang volt.

Csoportunk tagjai 89.11.19 -én vettünk pontos felmérés alapján 23,1 m összhosszúságú járattal sikerült felmérni. A barlang bejáratának és végpontjának (legalacsonyabb ill. legmagasabban fekvő pont) szintkülönbsége 3,4 m. Az átlagos szélesség az első tíz méteren 1,2 m, a "szükület" utáni szakaszon 0,5 m. Az üreg egész hosszában a talpat finomszemű agyag borítja.

A bejárati szakaszon eleinte guggolva, négykezláb haladtunk, később felálva jutottunk előre. A 10. méternél egy szükületen kell átcsúszni hason. Innen a barlang utolsó néhány méterét kivéve négykezláb közlekedhetünk. Az utolsó méterekért már meg kell küzdeni, a talpon felgyülemlett homokszerű agyaggal. Itt kisebb, már nem aktív szalmacseppköveket láthatunk.

A barlangot magába foglaló kőzet a Dél-gerecsére jellemző felső triász dachsteini mészkő. Ennek vegyi összetétele 85 % CaCO_3 , 2% MgCa_3 illetve 17% oldhatatlan összetevő. / A vizsgálat 38 % -os sósav és egy francia gyártmányú kalciméter segítségével történt. / A barlang talpszintjén a végpontig mindenütt homokszerű agyagos összlet található. Ez mikroszkóppal nézve 0,01 mm szemcse nagyságú kvarcit kristályokból áll. A főtében a 15. méternél egy beékelődött, szintén agyagos kötőanyagú kvarcit összletet találtunk. Érdekes módon ebben az összletben a kvarcitok szemcse nagysága az 1-2 cm -t is eléri.

A barlangról már első ránézésre is kiderül, hogy elsődlegesen tektonikus prefomáció hatására alakult ki. A járatok irányállandósága között maximálisan 1-5° eltérés tapasztalható. A törés irány megegyezik a Kovács-hegy fennsíkját átszelő kiskút-völgyi törés irányával.

A barlang kialakulását illetve a geológiai, morfológiai jegyeket tekintve a forrástevékenységnek köszönheti. E tény mellett szólnak a simára koptatott barlangfalak, eróziós áramlási mélyedések illetve a kitöltés minősége is. Valószínű, hogy a pliocénben erős forrástevékenységet bizonyító üreg, főtéjében található miocén?eredetű kavics összlet is érdekes dolgokra utalhat.

A tény, miszerint felül található a durvább összlet, azt bizonyítja, hogy a jelentős aktivitású forrásbarlang tevékenysége, a víznyelők pleisztocén akkumulációja miatt csökkent (ekkor keletkezett az eldugulás miatt, a szifonszerű járatrészben a durva szemű kvarcit dugó), majd a Riss-Wümm interglaciálisban, mikor a forrástevékenység ismét növekedett (B. Géze után) a durva szemű kitöltés egyrésze kimosódott, s helyette a már inaktivizálódó nyelőkön át a finomabb szemű hordalék került. (Dr. Veress M. 1987.) Az eróziós csatorna aktivitása a pleisztocén végére lecsökkent, s a kiemelkedések miatt már, az amúgy is csökkenő forrástevékenység megszűnt. A jelenlegi lokális karsztvízzóna 20-40 méterrel lejjebb található. Ennek bizonyítéka a tolnai rét forrásaiban lelhető fel.

Kutatási szempontokat figyelembe véve érdemes lenne a barlang végpontjának tovább kutatása mivel ott esetleg be lehetne jutni az egykori barlangrendszer távolabbi szakaszainak. Valószínű azonban, hogy a barlang e forrászónája rengeteg hordalékot tárol. A fennsíkon vizsgálódva a Kovács-hegy középső részén elhelyezkedő töbrő csoportot illetve inaktív víznyelőket gyanítjuk kapcsolódni a rendszerhez. Tektonikai illetve morfológiai helyzetük alapján a K - 4, K - 7 töbrőket gyanúsítjuk a hidrológiai összefüggéssel.

A 4630. -as kataszteri egységben végzett karbantartó munkáról

A 4630. -as kataszteri egységben az 1980 -as évek eleje óta (tehát 5-6 éve) nem folyt semmiféle kutató tevékenység. Ennek következményeként a területen nagyfokú amortizáció lépett fel az ott lévő technikai eszközökön ill a régi ácsolatokon.

Tavaszi táborunk folyamán nagy erőfeszítéseket tettünk ezek kijavításának érdekében :

Elsőként a Vértés László barlang feltört zárrendszerét javítottuk meg. Másodszeri feltörése után úgytűnik, hogy az általunk kialakított zárrendszer jól üzemel, kinyitása egyszerű és gyors, persze csak a beavatottaknak. A barlang több pontján kopogózást végeztünk, két helyre vezető kötelet építettünk be illetve a Nagy teret a Travi teremmel összekötő aknába lapos építettünk be.

A Hajagoson elhelyezkedő víznyelőbarlangok közül (a '80 -as évek elején 7 rendelkezett közülük jelentősebb járattal,) mindössze egyet találtunk bejárható állapotban. (Vértés L. bg.)

A következő állapotokat találtuk :

Szöllösi Aranylyuk : A bejárati aknába egy kb. 70-80 kg-os követ találtunk beékelődve. Ezt eltávolítva jutottunk le a régi járatrészbe ahol nagy megrökönyödésünkre egy döglött vaddisznót leltünk. Ennek eltávolítása jelentte az egyik legkeményebb idei feladatot. Az Aranylyuk bejárati szakaszaiban feltűnően sok hordalékot találtunk.

Hapci barlang : A 28 -as számú víznyelő barlangjának száját egy óriási fatörmelék tömte el, szinte légmentesen. Méreteire jellemző, hogy eltávolítását 8 embernek is alig sikerült. A nyelvészaj körmékét megtisztít fedelelet visszahelyeztük. A barlangot bejárva erős hordalékolás tapasztaltunk.

Ezen kívül a Gerecsei 30; 31; 12;16 ;18A víznyelők tölcseireiből eltávolítottuk a kutatás vége óta bealott több m3-nyi gerenda darabokat.

A Hajagoson tehát jelenleg a Vértés László bg, a Szöllösi Aranylyuk és a Hapci bg van a bejárhatóság stádiumában. Viszonylag kisebb munkával a Morgó bg, a Hófehérke bg látszik újra kibonthatónak. Az utóbbi újra felnyitását 1990 -re tervezzük.

A 4630 -as kataszteri egységben további állagmegőrző munkákat végeztük :

- A kistréti víznyelő -ből szintén eltávolítottunk néhány jelentősebb méretű fadarabot, így az is járható.
- A Törekvés bg bejáratát sértetlenül találtuk.
- A Vereshegy bg zárrendszerét a Gerecse Barlangkutató Egyesület újította fel.
- A Kovács hegyen ismert egyetlen barlang a Kőbánya-barlangban is végeztünk állagmegőrző munkát. Eltávolítottuk az évtizedes bedobált szemetet, ill az éppen összeroskadni készülő ácsolatot.
- Karbantartó munkaként megemlíthető meg a Vértés László barlanghoz vezető út (P+) helyreállítása. Itt az erdészet jóvoltából az útra rávágott fákat kellett eltávolítanunk.

Térképezési tevékenység

Tavaszi táborunk folyamán Kulcsár László tagtársunk irányításával hossz. és kereszt szelvényeket készítettünk a hajagosi ill. a Széna-hegyi karsztos mélyedések jórészeről. Ezek a szelvények „Felszíni karsztkateszter” című munkánkban megtekinthetők. Említést érdemel a Vértes László-bg magasságának bemérése is. Pontos magasságadatot itt ismertetni nem tudunk, mivel a Turul emlékmű /mint alappont/ magassági adatát eddig megszerzeni nem sikerült.

Jelentősebb térképezési munkáink közé tartozik a Kullancsos-bg. felmérése. Ezt 20 m-es acél mérőszalaggal, Greybergi tájolóval ill. egy ultrahangos távmérővel Polacsek Zsolt, Ecsődi Zoltán, Duzsik Robert végezte. A mérést veszített pontokkal végeztük, a barlang térképét ezen jelentésben 1:200 méretarányban közöljük.

Vértés-tolnai Muflon I.-bg. 463o.

A barlang Vértéstolna templomától 500 m-re 271°-ra elhelyezkedő üreg. Bejáratának tengerszint feletti magassága kb. 350 m.

Az üreg felső triász dadisteini mészkőben négyzetalakú barlangszádával nyílik. A lakosság által régóta ismert üreget valószínűleg valakik már kutatták, ezt tanúsítja a mesterségesen tágitott bejárat ill. az előtte levő kis törmelékparkány. Befeleg haladva először négykézláb, utána felállva, később egy szűkebb rész után ismét négykézláb haladhatunk. A barlangról első ránézésre kiderül, hogy tektonikus hasadék mentén kialakult eróziós forrásszáj. A simára koptatott falakon befelé haladva porladós állagú réteg rakódott. A barlangból belülről kifele irányuló huzat érzékelhető. Kitöltése homokos, löszszerű anyag, mely valószínűleg a néhai forrástevékenység nyomán került a barlangszájhoz. Néhány valószínűleg holocén csontot is találtunk.

Az üreg hossza 23 m, átlagos szélessége 3,4 m.

A hasadék szelvényű üreg végén a feltáró kutatás mindenképpen érdekesnek tűnik. Ezt alátámasztja a végponti kitöltés lazasága, ill. a mér említett huzat.

A barlang élővilága rovarokból áll. A végpont közelében rendkívül sok egyed él.

Vértéstolnai Muflon II.-bg. 463o ?

A Vértéstolna templomától 500 m-re 273°-ra nyíló üreg az előzőekben ismertetett Muflon I.bg. szomszédságában attól kb. 25 m-re nyílik tágas barlangszádával. A háromszög alakú nyílás szintén tektonikus preformációról tanuskodik. Ez az üreg kb. 3-4 m után beomlott, így ma sem járható. Az azonban biztos, hogy szintén egy eróziós forrásszáj lehetett. A barlang méretet eléri így itt ismertetjük és kérjük kataszteri szám adását az üregnek.

Katalin kőfülke

A régóta ismert üreg a Vértes László-bg-hoz vezető turista út jobb oldalán az ismeretlen katona sirjától mintegy 100 m-re egy sziklacsoportban helyezkedik el. Csoportunk körében tévesen forrásszájnak lett „nyilvánítva” holott mint kiderült a hegyoldalon megült óriási tömbök között kialakult, kimosódott üregről van szó. Hossza mintegy 3-4 m. Két lapos bejárata van. Feltáró kutatása genetikája miatt érdektelen, viszont közvetlen környezetének morfológiai vizsgálata rejtegethet érdekességeket. Bejárásához barlangos ruhára van szükség. Élővilága jelentéktelen.

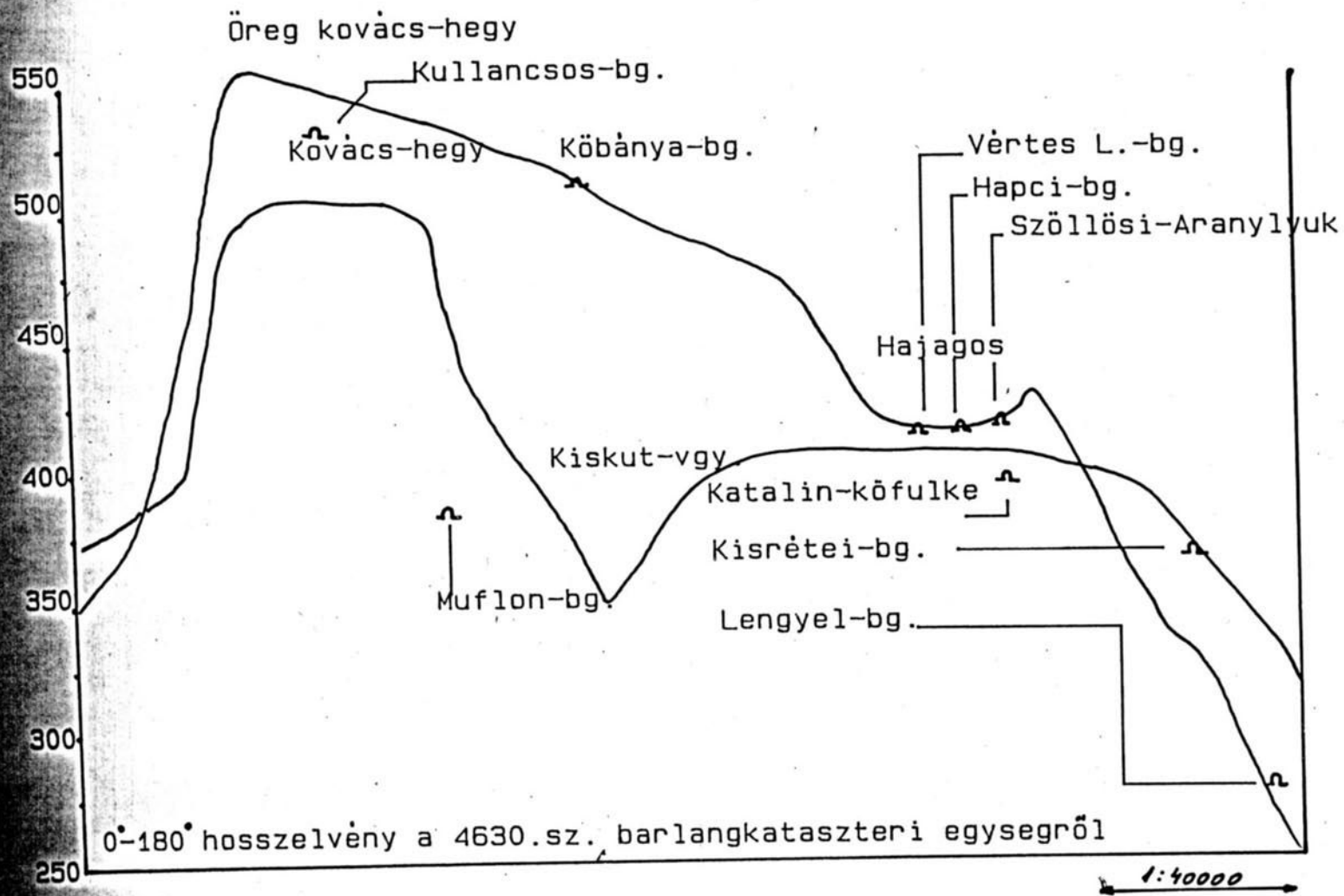
A Hajagos - Öregkovács-hegy keleti oldalának átvizsgálásakor több barlanggyanus bemélyedést találtunk. Ugyanezekben a lejtőkön rendkívül szép karéképződményekre leltünk. Jövő évi jelentésünk ezen kis üreg leírását és a Kecse-hegy, László-hegy körzetében tett terepbejárásaink eredményét is ismertetni fogja.

Táboraink - klubbélet - túravezetések - túrák.

Táboraink: 1989-ben négy három napnál hosszabb tábort rendeztünk. Tavaszi táborunk - mely 9 napos volt, átlagosan 10-13 fő részvételével került megrendezésre. A Vértes László-barlangnál megrendezett első táborunk bizonyította a csoportunk ütőképességét. A nyár folyamán három kutatótábort rendeztünk /3x5 nap/ átlagosan 6-7 fő részvételével a Kullancsos-nyelőnél. Táboraink eredményességét feltárásunk bizonyítja.

Klubbélet: Csoportunk klubbélete 1989. májusáig megfelelőnek mondható. Több előadást tartottunk az Uttörőháznak, mely a helyiséget biztosítja gyűléseinknek. Májustól az Uttörőház nyári szünete miatt klubbgyűléseink elmaradtak és valószínűleg nem is fognak újraeleőni klubbösszejeveteleink, hiszen csoportunkból mindössze 5-7 fő tatabányai.

Túravezetés - Túra: Az év folyamán többször vezettünk túrát a Vértes László-barlangba a KOMÉP SC. természetjáró szakosztályának ill. egyéb érdeklődőknek. Tavaszi táborunk során a tatabányai körzeti televízió a Vértes László-barlangban ill. táborunkról rövidfilmet fogatott, amelyet le is adtak adásban. Csoportunk tagjai 1989. évben többször túráztak a Bakonyban, Budai-hegységben, Bükkben, Aggteleki karszton, s megfordultunk a Jubileim-zombolyban, az Alba-Regia, Keselőhegyi, Pisznice, Tüskés, Mátyás-hegyi, Pálvölgyi, Látóhegyi, Baradla, ill. Béke-bg-ban. A nyár folyamán csoportunk tagjai külföldi túrákon is résztvettek. 4 napos túrát szerveztünk az Alacsony-Tátrába, később a Magas-Tátrába. Két tagtársunk - igaz nem barlangászni - Sziriába is eljutott.

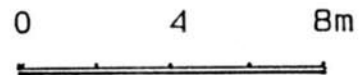

A Külker SC TSzo. Barlangkutató CSoport által kutatót barlangok a Gerecse hgs.-ben/1989./

Szerk. Polancz László

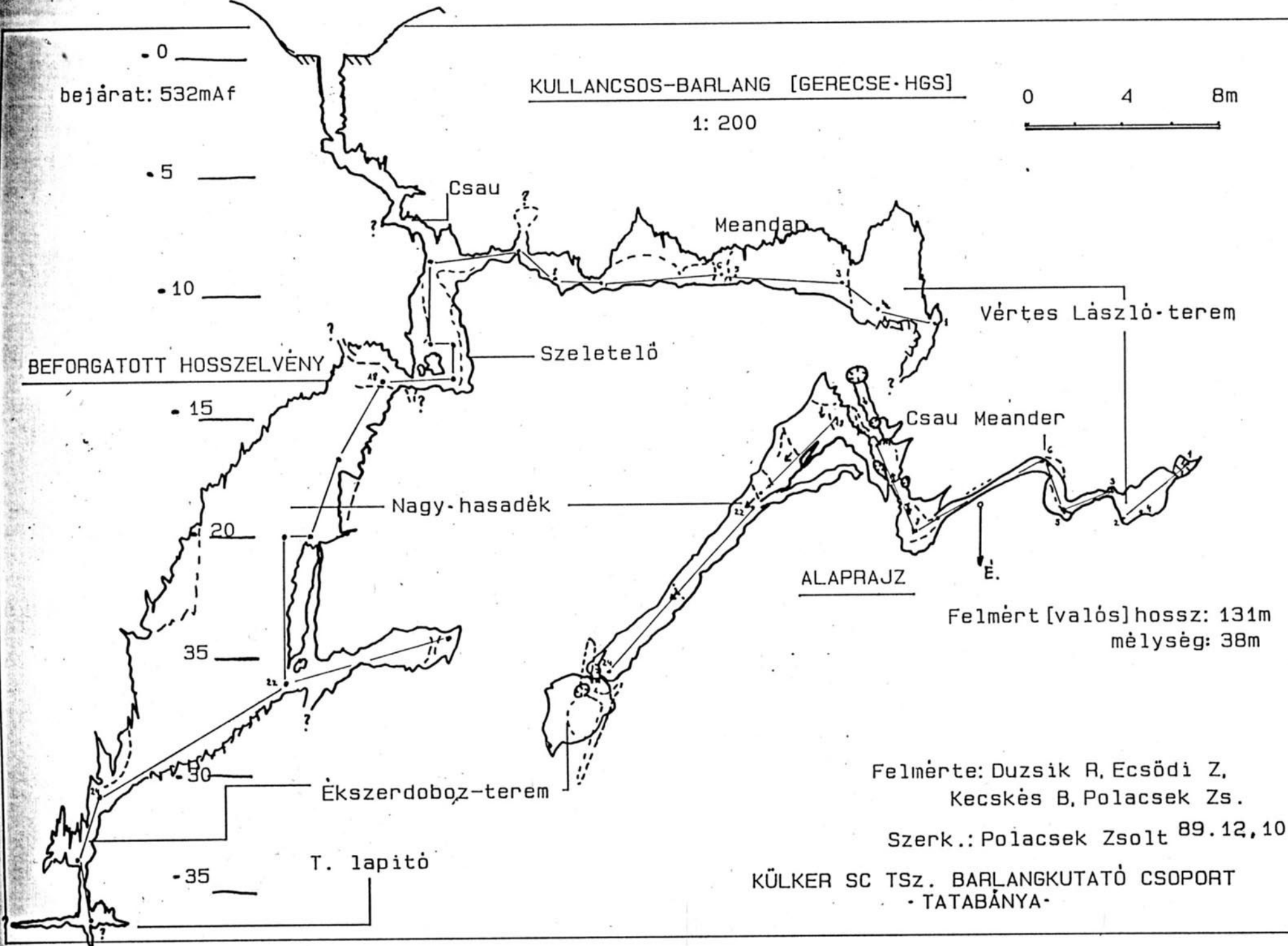
KULLANCSOS-BARLANG [GERECSE-HGS]

1: 200

bejárat: 532mAf

BEFORGATOTT HOSSZELVÉNY

Felmért [valós] hossz: 131m
mélység: 38m

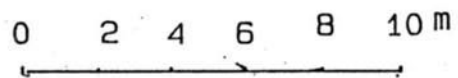
Felmérte: Duzsik R, Ecsödi Z,
Kecskés B, Polacsek Zs.

Szerk.: Polacsek Zsolt 89.12.10.

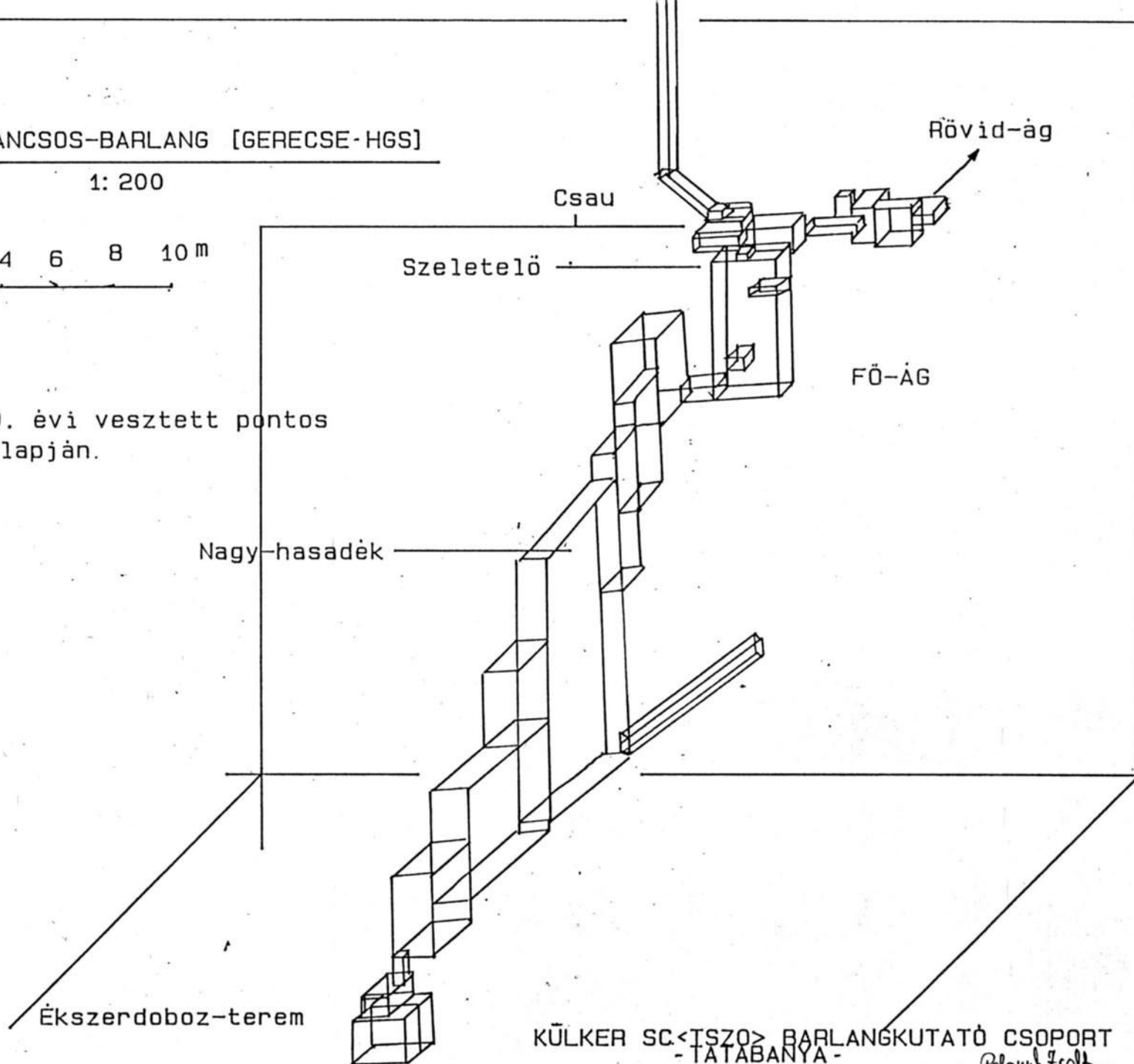
KÜLKER SC TSZ. BARLANGKUTATÓ CSOPORT
TATABÁNYA

KULLANCSOS-BARLANG [GERECSE-HGS]

1: 200

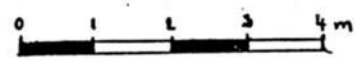
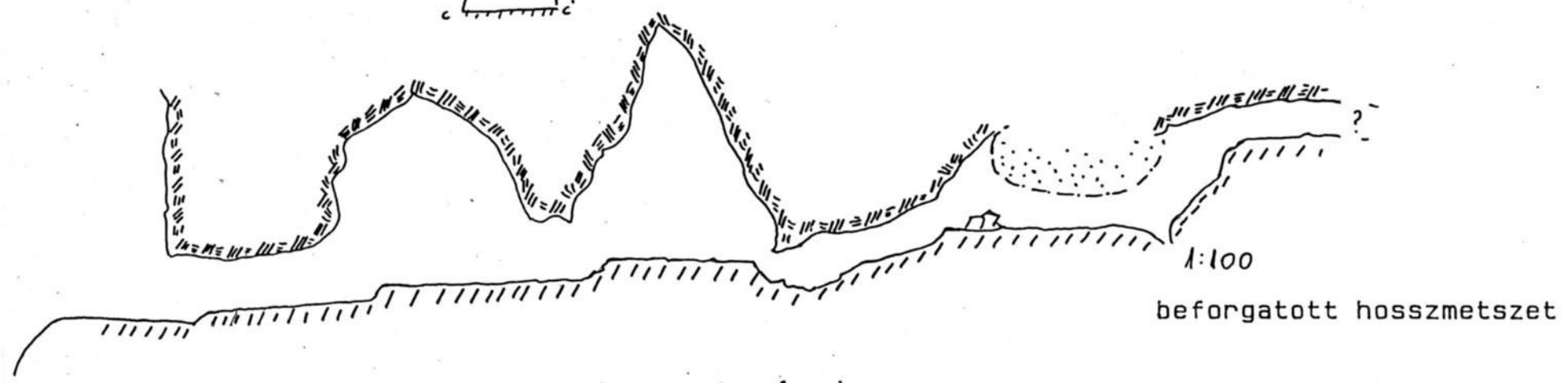
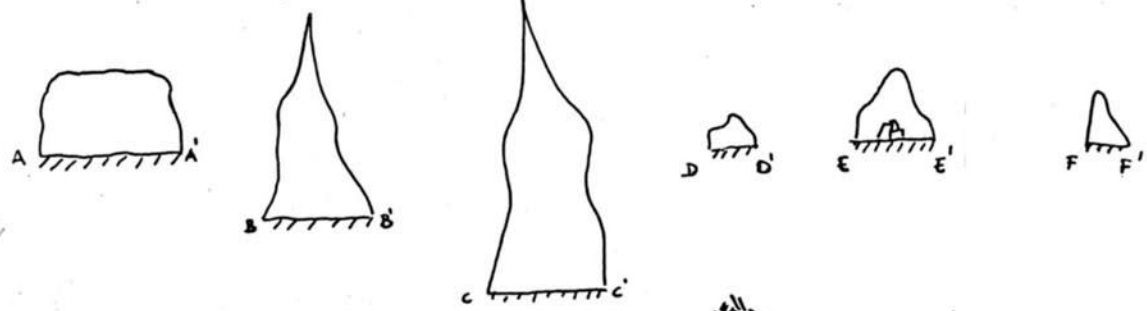
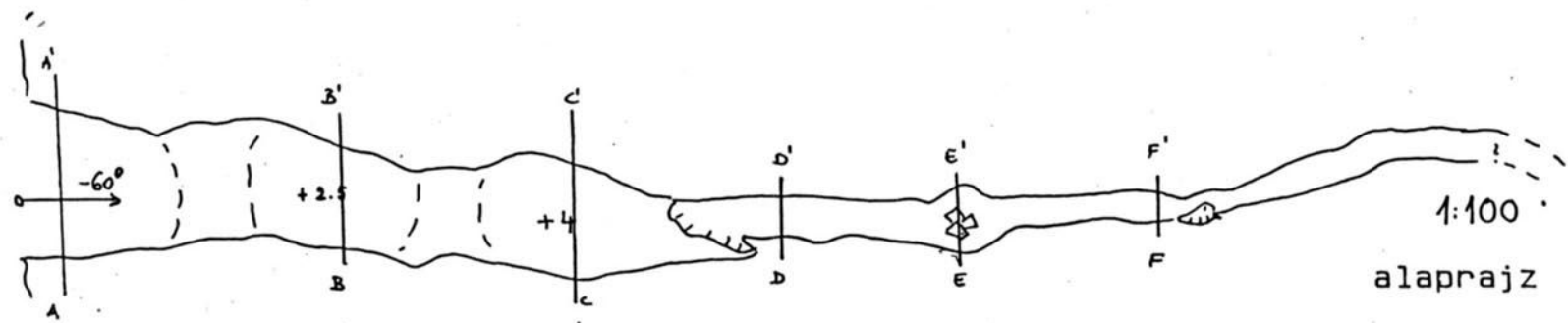

Készült az 1989. évi vesztett pontos
felmérés alapján.

KÜLKER SC.<TSZO> BARLANGKUTATÓ CSOPORT
-TATABANYA-

Polancz Zoltán

MUFLON-BARLANG [VÉRTESZOLNA]

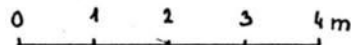
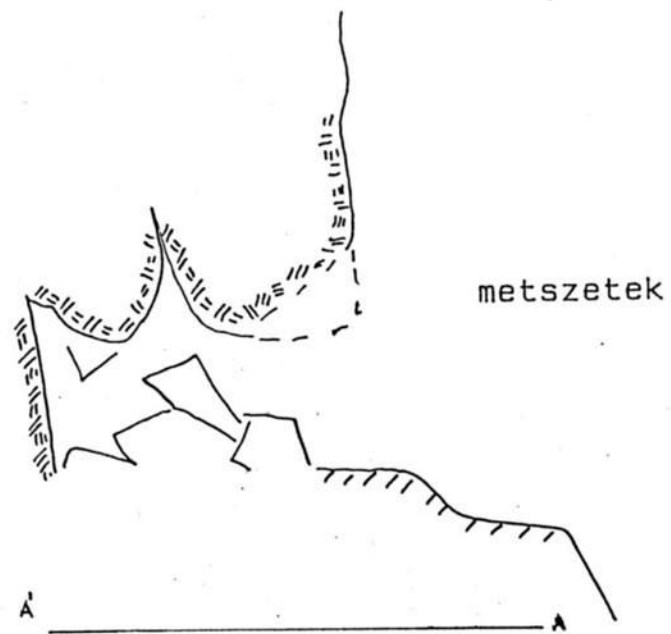
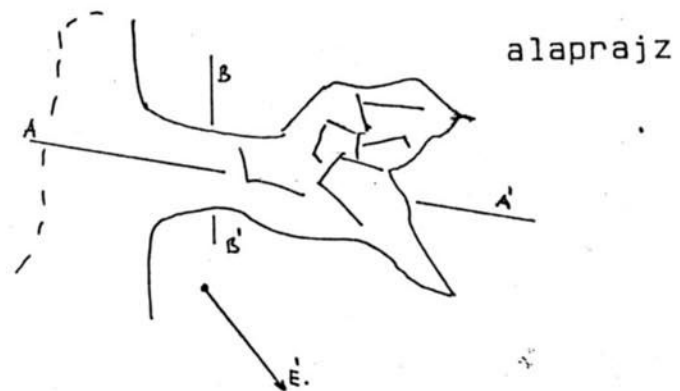
1: 100

Felmerte: Külker. SC. 1989.10.24

Szerk. Polacsek Zs.

MUFLON-II BARLANG [GERECSE-HGS]

1: 100

Felmerte: Kecskes B. Polacsek Zs

Szerkesztette: Polacsek Zsolt

1989.12.12

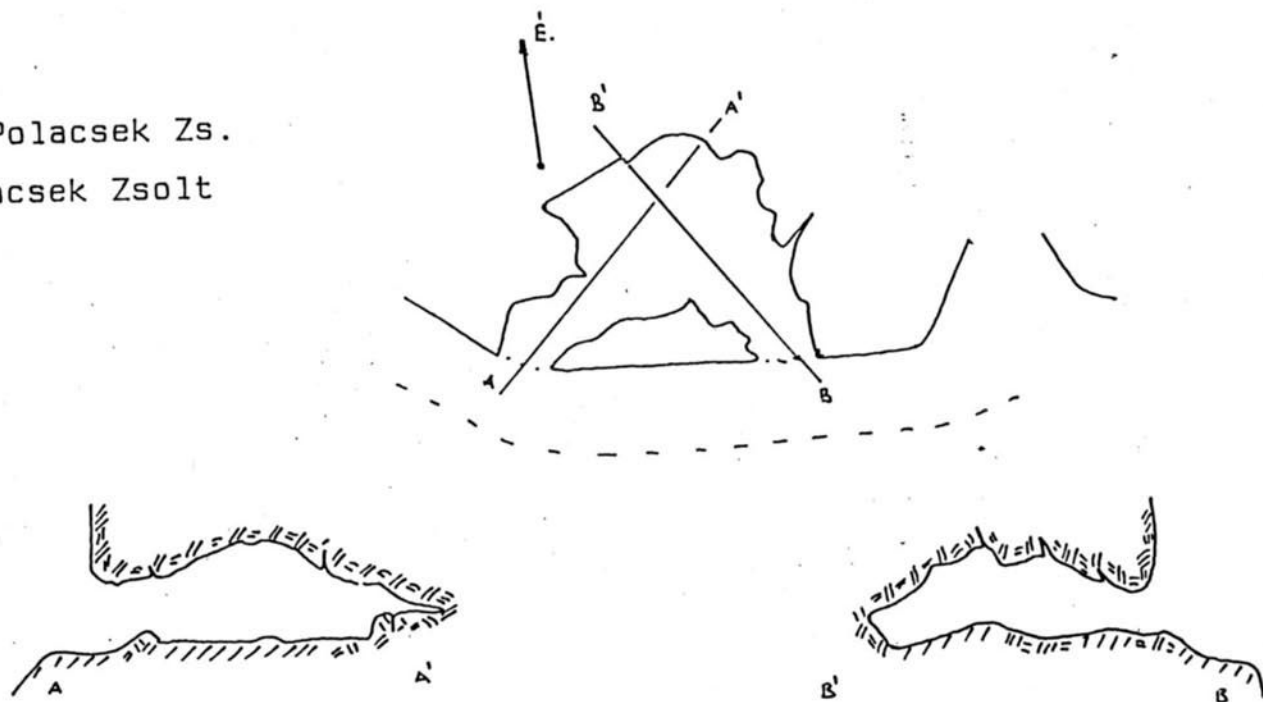
KÜLKER SC. TSZO. BARLANGKUTATÓ CSOPORT-TATABÁNYA-

KATALIN-KÖFÜLKE - GERECSE-HGS.

1: 100

0 4m

Felmérte: Ecsödi Z, Polacsek Zs.
Szerkesztette: Polacsek Zsolt
1989.12.12

KÜLKER SC. TSZO. BARLANGKUTATÓ CSOPORT -TATABÁNYA-

B e v e z e t ő

1989. évi kutatási tervünk célül tűzte ki a Dél gercese felszíni karszt jelenségeinek kataszterbe vételét. E kataszter a 4630. kat. egységre vonatkozó részét elkészítve, máris kínálkozik az alkalom a hasznosításra.

A Választmány 1989. november 28.-ai döntése alapján az 1990. évi MKBT Központi Kutatótábor a Gerecsében kerül megrendezésre. E tábor egyik kutatási területe terveink szerint a 4630. -as kat. körzetben lenne.

A legigéretesebb karsztos mélyedésekről és általában a Kovács-hegy fennsíkjáról kaphat információt, ezen munkából az érdeklődő.

A Katasztert teljes egészében Polacsek Zsolt tagtársunk tudja bemutatni.

Terepbejárásainkon, mintegy 76 karsztos mélyedést vettünk nyilvántartásba, ezek közül itt 9-et mutatunk be.

A munkákba résztvevők : Ecsödi Zoltán, Kulcsár László, Polacsek Zsolt, Bajusz Mónika és Bányi Katalin

Irta : Polacsek Zsolt

Gépelte : Ecsödi Zoltán

Tartalom / II. kötet /

Bevezető.....	1
A Kovács-hegyi fennsík geomorfológiai képe.....	2
Felszíni karsztkataszter összesítés a Kovács-hegyről.....	5
Vértés László-barlang.....	9
Hófehérke-barlang.....	11
Gerecsei 18. számú víznyelő.....	12
Ferenckunyhói 2. számú víznyelő.....	13
Kovács-hegyi 4. számú töbör.....	14
Széna-hegyi 4. számú víznyelő.....	15
Széna-hegyi 5. számú víznyelő / Kullancsos barlang nyelője /.....	16
Széna-hegyi 7. számú víznyelő.....	17
Térképek, Szelvények, Fotók.....	18

Az Öregkovács hegyi fennsík

/ általános geomorfológiai leírás /

Az általunk vizsgálat kiszemelt terület a Dél-gerecse középső részén terül el, az Öregkovács-hegy és a Széna-hegy térségében. A gerecse egyik legmagasab fekvő karsztterülete.

E terület, egy kiemelt platót - jelenleg lepusztuló félbe lévő térszinnel -, és azt körülfogó peremterületeket foglalja magába. A fennsík kőzetanyaga vastagpados felső triász korú dachsteini mészkő, helyenként vékony dolomit betelepülésekkel. A fennsík egy kb. 5 km hosszúságú és 2 km szélességű vízvezető völgyekkel tagolt (jelenkorban fejlődő képződmények) kiemelt tönkösödött térszinű plató. Átlagos tengerszint feletti magassága 530 m. / 510 - 550 m közt /

Fedett karsztos térszínét váltakozó vastagságban borítja a pleisztocén völgyi-lössz. Az egész fennsíkra általában az jellemző, hogy északról - dél felé nő a lösztakaró vastagsága. Ennek oka, hogy a terület általánosan dél felé lejt. Az egész fennsík, főleg a középső és északi részen (de a déli részeken is magasabb fekvésű helyeken) igen előre haladott karrosodás tapasztalható. / Pl. Kőbánya-bg. -tól Ék -re fekvő 1-2 m -es szikla képződmények / A terület két részre oszthatjuk a tulajdonképpeni fennsíkra, és egy mélyebb helyzetű mellékrögére a Hajagosra.

1. Hajagosi karsztterület, kb. 360-410 m helyezkedik el. Genetikai szempontból a kiemelkedett tönk egy alacsonyabban fekvő jól tektonizált része. Ez a terület rejtegeti a Gerecse egyik legismertebb "barlang paradicsomát" Valószínűnek tűnik, hogy az itt található mintegy 14-16 karsztos mélyedés a mélyben létező 1 vagy 2 jelentősebb barlangrendszer "terméke". A víznyelők feltárását a jelentős akkumuláció (lösz, agyag, közettömlék), és gyakran szűk szelvényű tektonikus hasadékrendszerek hátráltatják. Ennek ellenére mintegy 9 barlang méretű vízvezető járatba sikerült bejutni a 70 -es és 80 -as években. Ezek közül a Vértés László barlang 61 m mélységig 123 m hosszban ismert. Végét egy feliszapolt szifon zárja el. (2.sz. térkép Hajagosi karsztos mélyedések elhelyezkedése 1:10000)
2. A plató magasabban fekvő részére a tulajdonképpeni Öregkovács fennsík. A terület / kb. 10 km² / jelenlegi térszine a pleisztocén végén holocén elején alakult ki. A fennsík ma található víznyelők, töbrök egyrésze ekkor akkumulálódott, s ma csak töbrindikációként jegyezhetjük őket, másik része az akkumuláció után újra felnyílt s jelenleg is víznyelőként működik. A fennsík északi részén a széna-hegyi töbrő, nyelősor ma is fejlődő stádiumú rendszerről tanuskodik. A területen elhelyezkedő nyelők jórészenek jelenleg kicsi (max. 2000 m²) vízgyűjtő területe van. Ennek fő oka, a fennsíki peremröggyre beljebb vágódó vízvezető völgyekben, illetve a sík felületté erodálódásban kereshető. A fennsík, a rajta elhelyezkedő karsztos mélyedések nyomán 3 fő részre osztható.

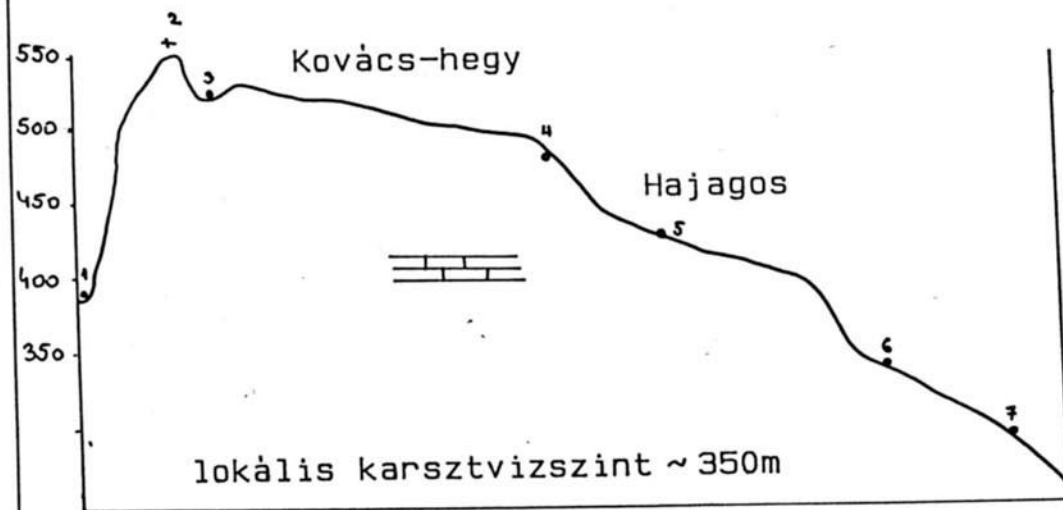
Ferenckunyhó körnéke :

- A fennsikon délről északfelé haladva az első karsztobjektum-csoport a Ferenckunyhótól észak-északnyugati területen mintegy 1 km^2 -es, részben erdővel ill. tarvágással fedett részen helyezkedik el.
- Az itt lévő karsztobjektumok közül kettőt a Kőbányai Hegymászó és Barlangkutató Szako. a 70 -es évek végén megbontott - eredmény nélkül. (Nem értek szálkövet ill. elagyagosodott csatornába jutottak .)
- Itt található a fennsík egyetlen ismert barlangja az F - 16 -os jelű mélyedésből induló jelentéktelen Kőbánya-barlang. A terület fedettsége jelentős, 1-3 méternyi lösztakaró, amely a fennsík szélén elvékonyodik.
- A fennsík ezen része valószínűleg a kiemelkedéskor, a fennsíkperemi részek töredezése miatt erősen tektonizálódott. Az egymást keresztül-kasul átjáró likolázis rendszer mentén alakultak ki a töbör csoportok ill. nyelők. Sorjellel nem tapasztalható (esetleg az F - 6; F - 5; F - 14; F - 15; F - 16 vagy az F - 6; F - 7; F - 8; F - 9; F - 10 vonalán jelölhetünk ki töbör-sorokat, de az erősen bizonytalan, hisz az egyes mélyedések olykor 100-250 m -re helyezkednek el egymástól, valamint a likolázis rendszer bonyolultabbnak tűnik.
- A Ferenckunyhói területen található víznyelők jórésze inaktívnak tekinthető, vagy erősen inaktivizálódó stádiumban vannak. A mélyedések formájukat tekintve lapos tányérszerű, ill. (F - 1; F - 5; F - 6; F - 7; F - 11) tölcsérszerű képződmények. Ezek valószínűleg a jelenkori karsztexhumálódás következtében újra felnyílt nyelők.
- E területtől északfelé haladva erősen karrosodó mintegy 520-535 m Tszf elhelyezkedő területen haladunk át. A karrok jellegét tekintve gyökérral állunk szembe. Ezen a részen halad át a fennsíkot átszelő egyik jelentős törésvonal ($135^\circ - 315^\circ$). Ezen a tektonikus zónán azonban mindössze 2 nyelöt ismerünk (F - 1; F - 2), ezek azonban, vagy (2) feliszapolt alig észrevehető, vagy fiatal, kicsi mélyedések. (az utóbbi F - 1 esetleg okozhat meglepetéseket lásd gercse-i 31.sz. víznyelő)
- A plató középső részén , látszólag homogén közettömegben helyezkedik el a kovács-hegyi töbör csoport. Ez az egymástól elszigeteltnek tűnő 8 töbör ill. töbör indikáció szinte teljesen "sima" térszínen, kb. 1-1,5 m -es fedőréteg takarással helyezkedik el. Jelentősebb vízgyűjtővel rendelkező tagjai, a sík felületté erodált tönkfelszín áradmányvizét vezetik le azokon a helyeken, ahol a közettömeg homogenitása a tektonikai preformáció hatására megbomlott.
- Elméleti oldalról nézve a dolgokat a tisztán korrúziós zomboly képződéséhez itt minden lehetőség adottnak tűnik, de valószínűbb az a felvetés miszerint itt is vízgyűjtőjüket vesztett, újrafelnyílt nyelőkkel állunk szemben. Feltáró kutatás ezen a területen még nem történt, pedig egyes nyelők mérete, morfológiája jelentős barlangokat sejtet (K - 4; K - 8)

KOVÁCS-HEGY, HAJAGOS [DÉL-GERECSE]

- HOSSZELVÉNY -

1. Hideg-kút
2. öreg kovács-hegy 554m
3. Sz-1 töbör
4. Ferenc-kunyhó
5. Höföhérke-bg
6. Csemetekert
7. Lengyel-bg

0 1 2 km.

1:6000

A fennsikon északfelé tovább haladva jellegzetes karsztos térszínen haladhatunk tovább, néhány jelenleg kezdeti (?) stádiumban lévő karsztos mélyedéstől, kisebb gyökérkarroktól eltekintve azonban nem találunk jelentősebb karsztjelenségeket.

A fennsíkot átszelő, a Málnás-árokotól a keleti letörésekig húzódó ($110^\circ - 290^\circ$) törésvonalon alakult ki a széna-hegyi töbör-sor. Meglepően jól tektonizált közetben húzódó liktoklázis rendszeren, annak felszíni vetületeként értékelhető az itt elhelyezkedő mintegy 14 töbör, dolina ill. viznyelő.

A terület ezen része, mivel egyhe lejtésű völgyről van szó / az Öregkovács hegy és a Széna-hegy közti nyeregből keletfelé induló völgyről van szó / , viszonylag fedettnek számít. Mintegy 2-2,5 m vastagságban lerakodott löszös, agyagos erdei talajra lehet számítani.

A töbör-sor alsó részén a törést valószínűleg egy merőleges ($40^\circ - 220^\circ$) irányú törés határolja. Itt alakult ki az SZ - 5 A; SZ - 5 B; SZ - 7; SZ - 8 viznyelő. Ezek fiatal meredekfalú, hordaléknyomos, mindenképpen jó reménnyel kecsegtető alakzatok. Vizgyűjtőjük jelentős.

Feltáró kutatás ezen a területen még nem történt. A terület részletesebb leírása az 1989 évi jelentésünkben olvasható.

A fennsík karsztjelenségeink kataszterbe rendezése

Mivel csoportunk egy eddig csak kevésbé kutatott területet választott kutatási területként, elengedhetetlenül szükség volt, a terepbejárások során fellelt karsztos mélyedésekről katasztert készíteni.

Már első terepbejárásaink alkalmával kitűnt, hogy jónéhány töbör ill. viznyelő van ezen a vidéken. Tüzetes terepbejárást rendezve a fennsík mintegy 10-12 km² -nyi területen 40-50 mélyedést találtunk.

Területileg három csoportra oszthatjuk őket elhelyezkedésük szerint. Az első legnagyobb csoport a ferenckunyhói viznyelők csoportja a Kovács-hegy déli részén helyezkedik el. Az itt lévő mélyedések F betűjelet és egy egy számot kaptak. Szintén egy egy számot ill. K és SZ betűjelet kaptak a Kovács hegy középső részén, valamint a Széna-hegy térségében elhelyezkedő mélyedések.

Ezek mindegyikéről leírás készült, pontos földrajzi helyzetüket meghatároztuk, a jelentősebb méretüekről hossz,- és keresztmetszést készítettük. Ezuttal mondunk köszönetet a Székesfehérvári Földrendezői Főiskolai Kar diákjainak, akik odaadó munkájukkal segítettek csoportunkat.

Az eddig nem ismert jónéhány dolinát, nyelöt, egy az egész fennsíkot ábrázoló térképre felraktuk.

A megismert karsztos mélyedések jellemzőit táblázatos formában itt ismertetjük.

sz.	Neve	Jellege	Mérete	Morfológiája	Mejegyzés
1	--	id.aktiv	10x20x2	meredekfalú tölcser	száلكö, tekt.reformáció
2	--	inaktiv	20x30x1	lapos tányérszerü	--
3	--	inaktiv	10x10x $\frac{1}{2}$	lapos tányérszerü	--
4	--	inaktiv	10x10x $\frac{1}{2}$	lapos tányérszerü	--
5	Ferenckunyhói 2.sz.viznyelő	id.aktiv	30x30x4	meredek tölcserszerü	bontva volt, mosott kövek
6	--	id.aktiv	20x15x2	meredek tölcserszerü	--
7	Ferenckunyhói 1.sz.viznyelő	id.aktiv	30x40x3	meredekfalú,nagyter.	bontva volt
8	--		10x10x1	lapos tányérszerü	--
9	--		10x15x1	lapos tányérszerü	--
10	Vizsgálataink során kiderült, hogy mesterséges mélyedés				
11	--	id.aktiv	20x10x2	meredekfalú	--
12	--	id.aktiv	10x10x $\frac{1}{2}$	fiatal,kialakulatlan	száلكö
13	--	id.aktiv	10x15x1	lapos,kialakulatlan	--
14	--	id.aktiv	10x15x1	lapos tányérszerü	száلكö
15	--	inaktiv	30x20x1	lapos tányérszerü	--
16	Köbánya barlang	id.aktiv	15x15	meredek tölcserszerü	tekt.prefomáció
17	--	id.aktiv	15x15x $\frac{1}{2}$	meredek tölcserszerü	tekt.prefomáció
18	--	id.aktiv	15x15x $\frac{1}{2}$	fiatal berogyás	tekt.prefomáció

Az F-17, F-18 kivételével a Ferenckunyhói viznyelők,dolinák a fennsiki térszinen helyezkednek el. Az említett kivétek hegyoldalon illetve völgytalpon.

Sz.	Neve	Jellege	Mérete	Morfológiája	Megjegyzés
K1	--	inaktív	30x20x1	lapos tányérszerű	--
K2	--	inaktív	30x30x1	lapos tányérszerű	dagonya
K3					
K4	Cseresznyés-nyelő *	id.aktív	30x30x5	meredek tölcészerű	bontása tervezve
K5	--	inaktív	20x20x1	lapos tányérszerű	--
K6	--	inaktív	15x20x1	lapos tányérszerű	--
K7	--	inaktív	20x20x1	lapos tányérszerű	tekt.preformáció
K8	Vaddisznós-nyelő *	id.aktív	50x50x5	meredek tölcés	vizmosási nyomok

A kovács-hegyi viznyelők ill. dolinák mindegyike sík térszínen helyezkedik el. A területnek lefolyása nincs.

* Csoportunk által adott név.

Sz.	Neve	Jellege	Mérete	Morfológiája	Mejegyzés
SZ1	--	id.aktiv	10x10x1	meredekfalú berogyás	--
SZ2	--	id.aktiv	10x10x1	meredekfalú berogyás	--
SZ3	--	id.aktiv	10x10x1	meredekfalú berogyás	--
SZ4	--	id.aktiv	15x10x2	meredekfalú berogyás	--
SZ5	Kullancsos-barlang *	id.aktiv	70x30x4½	meredekfalú mély.-ek	többszörös tekt.prefomáció
SZ6	--	inaktiv	20x25x½	lapos, akumlált	--
SZ7	--	id.aktiv	20x50x4	egymásba harapodzott két meredekfalú tölcsészerű mélyedés	többszörös tekt.prefomáció
SZ8	--				
SZ9	--	id.aktiv	20x20x1	lapos, fejletlen	--
SZ10	--	inaktiv	30x15x2	meredek tányérszerű	dagonya
SZ11	--	id.aktiv	10x10x1½	kis berogyás	--
SZ12	--		5x5x1	meredekfalú	--
SZ13	--	id.aktiv	30x15x2	nagy meredekfalú	--
SZ14	--		10x10x1	kis berogyás	--

A széna-hegyi karsztos mélyedések az Öregkovács,- és a Széna hegy közti tektonikus törésvonalon kialakult enyhe völgyteknőben helyezkednek el.

* neveket a csoportunk adta

Vértes László viznyelő barlang

4630 - 27

gerecsei 11.sz. vizny.

H-2

A Turul emlékműtől É szög 28° -ra és 2550 m -re, Tszf 390 m / 1989 -es turista térkép alapján (1:40000) / elhelyezkedő viznyelő feltárása során 1969 -ben megnyílt a barlang. A barlang jelenleg (1987-88) 61,2 m mély, és 123 m hosszú / Vértes L. csop 1978 évi jelentése alapján /.

Jellegét tekintve egy rendszernyelő zónájáról van szó, mely végét egy feliszapolt vizes szifon zárja el.

A barlang felső triász dachsteini mészkőben ill az ezzel váltakozó dolomitosabb jellegű kőzetben helyezkedik el. / A dolomitos jelleg a barlang középső szakaszán jelentkezik; itt a járat'alján feltűnően sok a törmelék ./

A felső szakasz kb. 15-20 m mélységig szűk, tektonikus hasadékok ill kuszodák által összekötött hasadéktermekből áll. Ezen a szakaszon a tektonikus preformáción kívül az eróziós formajegyek a döntők.

A következő középső szakasz , kb. 20-50 m mélységig II.sz. szűkület (Fingató) - Travi teremig, tágasabb járatokból áll / a tektonikus preformáció itt is markáns. Itt található a barlang legnagyobb terme a Nagy-terem, amely kb. 10x10 m -es alapterületű és 18 m magas. Innen 12 métert ereszkedve jutunk a Travi-terembe. E terem rejti a rendszer egyetlen jelentősebb képződményét a "Teknősbékát". Ez egy 30x50 cm -es "lebegő" cseppkö, mely az egykori hordalékszintről tanuskodik. A barlangnak ezen szakaszában is az erózió dominál.

barlang alsó szakasza 50-61 m -ig tartalmazza a legérdekesebb részeket. A Szifon-teremben már jórészt korroziós formákat is találunk ezért is bizunk a szifonon túli "főág" jellegű járatok feltárásában. A Szifon-teremből kb. 8 m magas kúrtón át jutunk a Felső-kuszodába, amely valószínűleg egy másik víznyelőpont felőli becsatlakozás. E járat apró kalcit gátakról és kellemes szűkületeiről híres. A harmadik szűkületig jutottunk, így a kuszoda jelenleg 10 m hosszban ismert.

barlang bejáratát rejtő víznyelő, morfológiáját tekintve völgytalpi képződmény. Csoportos jellegű folyamat ismerhető fel a környéken. Időszakosan aktív a nyelő. A környezetében több vizmosási nyom észlelhető, s ezek viszonylag nagy hozamról tanuskodnak. (A barlang felfedezése is a nyelőbe vezetett csapadékvíz mosó hatására történt.)

antikailag a nyelősor legfejlettebb tagja már, valószínűleg a pannon végén, pleisztocén elején létezett, mivel a barlangban olyan kavicsokat találtak, melyek csak a Kovács-hegyről származhatnak. A vízgyűjtő viszont, csak a pleisztocén-holocén völgyi lösz lerakódás, vagyis a jelenlegi térszin kialakulása előtt lehetett akkora, hogy ez lehetséges legyen. A töbör-nyelő sor mélységbeli összefüggései még nem tisztázódtak.

Kutatástörténet : A barlangot 1969 -ben Tatabányai Szénbányák Bg.kutató Csoport fedezte fel. Majd a Vértés László Bg.kutató csoport / 1975-86 / végzett rendszeres hőmérséklet mérést és denevér számlálást. 1978 -ban klimaspihométeres mérések történtek. 1986 tól a Gerecse Bg.kut. E. , majd 1989 tól a Külker SC. -vel közösen folytatta a kutatást.

Forrás : Tatabányai Szénbányák Bg.kutató Csoport 1969 - 72 évi jelentései
Karszt és Barlang 1969
Vértés László Bg.kutató Csoport 1975 - 82 évi jelentései
Juhász Márton szóbeli közlései 1988 - 89
Külker SC. kutatásai alapján

Ófehérke-barlang

4630 - 29
gerecsei 16.sz. vny.
H - 9

Túrul emlékműtől É -i szög 23 ° -ra és 2460 m -re, a Tszf 415 m magasságban található.

töbör sor legmagasabban fekvő időszakosan aktív tagja. Morfológiai jegyeit tekintve völgytalpon helyezkedik el, meredek tölcészerű oldalfalak határolják. Nyelőképesége igen nagy, 1978 -ban öt nap alatt kb. 70 m³ áradmányvizet vezetett a karszt mélyebb részeibe. Kialakulását a töbör sort is kialakító törésnek köszönheti.

Utáró kutatását 1977 -ben a Vértes László Barlangkutató Csoport kezdte, majd 1978 -tól a Kőbánya Hegymászó és Barlangkutató Szakosztály Gerecse csoportja végezte. A víznyelőtölcsér alján bontva szűk omladékos eróziós eredetű járatokon a Kőbányaiak kb. 35-38 m mélységig jutottak. A barlang alsó szakaszában található Gyilokjáró nevű szűkület miatt a munkát folytatni nem tudták, mivel a szűkület utáni résztől a kitöltés elszállítása lehetetlen.

Barlang felső triász, vastagpados, kagylóstörésű dachsteini mészkőben keletkezett. A nyelő környezetében É felé haladva a löszös fedőtakaró vastagsága folyamatosan csökken. Szálkő kibukkanás nem tapasztalható.

Bejárati szakasz beomlása miatt, a barlang jelenleg nem látogatható.

Forrás : Vértes László Bg.kutató Csoport 1977 évi jelentése
Kőbányai Hegymászó és Bg.kutató Szako. 1978-82 ig leadott évi jelentései
Juhász Márton szóbeli közlése 1988

Névtelen-nyelő

gerecsei 18.sz. nyelő
Felső Aranylyuk
H - 12 A

urul emlékműtől É -i szög 31° -ra és 2710 m -re, a Tszf 425 m magasságban található. / 1989 -es Gerecse turistatérkép alapján (1:40000) /

tt karsztos felszínen, a Hajagoson Ény - Dk -i irányban áthaladó törésvonalon , a törésvonalon lévő nyelők utolsó tagjaként elhelyezkedő nagyméretű völgytalpi töbör. Méretei : A fedőréteget erdei talaj, huminit, és
völgyi lösz alkotja. A szálkő 1-1,5 mélységben található. Az időszakosan aktív nyelő vízgyűjtő területe kb. 2000-3000 m²
Genetikailag a Szöllösi Aranylyuk rányelője.

atás eredményeként 1978 -ban, egy 18 m mélységű, járható, de életveszélyes, ferde hasadékba hasadékba sikerült belátni. Az esőzések, és a nem megfelelő ácsolat miatt beomlott.

1979 áprilisára a barlang hossza 13 m, mélysége 9 m. Végül 13,5 m mélységben, az ácsolat beszűkülése miatt, az É - D -i csapású járatban feladták a munkát.

1980 -ban vésték és felmérték a barlangot. 1980 októberében az ácsolatot ellopták, a járat beomlott.

arási szempontból a hajagosi terület egyik legigéretesebb nyelője.

rás : Vértés László Bg.kutató Csoport 1983 évi jelentése
Kőbányai Hegymászó és Bg.kutató Szako. 1978-81 ig leadott évi jelentései
Juhász Márton szóbeli közlése 1988-89

renckunyhói 2.sz./megbontott/viznyelő

F - 5

Baji vadászháztól É -i szög 164° -ra és 2440 m -re, a Tszf 502 m magasságban elhelyezkedő jelentős méretű rogyott dolina.

Alakulása a Kovácshegy kiemelkedésének időszakára vezethető vissza, mikor a fennsík emelkedésével $^\circ$ -os törések alakultak ki. Tehát a tektonikai preformáció biztosra vehető.

Kitöltése agyagos, löszös, közettörmelék. Öt m mélységű, 30 m átmérőjű, viszonylag meredekfalú képződmény. Vízfolyási nyom nincs. Vizgyűjtője nagyból, a töbör méreteivel egyezik meg.

Kőbányai Hegym. és Bg.kut. Szako. 1978 -tól 82 -ig végzett kutatást a környéken. A töbör aljába 4,6 m -es mélységű 1,7x1,2 méteres aknát mélyítették. Az akna alsó régiójában mosott kövek között haladtak. Innen csont maradványok is előkerültek. A kutatásnak a csoport felbomlása vetett véget

töbör tovább kutatásra okvetlenül alkalmas.

Forrás : Kőbányai Hegymászó és Barlangkutató Szako. 1979, 81, 82 évi jelentései
Juhász Márton szóbeli közlései 1988, 89

Kovács-hegyi 4.sz. töbör

K - 4

Baji vadászháztól É -i szög 139° -ra és 1420 m -re, a Tszf 535 m magasságban található. / 1974 -es tájfutó térkép alapján (1:20000) /

Kovács-hegy fennsíkját É - D -i irányban átszelő erdészeti földesút jobb szélén kb. 1 km a Széna-hegyi rádióerősítőtől található a Gerecse talán leginpozásabb karsztos mélyedése.

Terepei gerecsei viszonylatban szokatlanul nagy. Átmérője mintegy 30 m, mélysége 5 m. Meredekfalú rogyott dolina. A tölcsér alját dús növényi vegetáció borítja, tanuskodva a mélyedés nyelési intenzitásáról.

Mélyedés teljesen sík térszínbe süllyed. A legalaposabb térképi és terepi mérések alapján sem találtunk tektonikus preformáció nyomára. Valószínűleg helyi litoklázis rendszer mentén alakult ki. A nagy anyag hiány jelentős nyelő tevékenységre utal. Nyelönnyilást nem találtunk, a mélyedés környezetében kisebb vizmosások tapasztalhatók.

Környező térszín anyagegyenlőtlenségeit kb. 1 m vastag pleisztocén lösz ill. közettörmelék korrigálja sík felületté.

Mélyedés kutatásával még senki sem próbálkozott. Valószínűleg a Külker SC. 1988 évi terepbejárása alkalmával vált ismerté.

Forrás ; Külker SC. 1988 -as, 89 -es terepbejárásai «

Szénáshegyi 4.sz. töbör

SZ - 4

Baji vadászháztól É -i szög 107° -ra és 1460 m -re, a Tszf 535 m magasságban található. / 1974 -es tájfutó térkép alapján (1:20000) /

Az Öreg-Kovács hegy és a Szénáshegy közötti nyeregből keleti irányban induló völgyindikáció felső részén helyezkedik el. Tektonikai preformáltságának irányában megnyílt kb. 10-12 m hosszú, 7-8 m széles és 1-1,5 m mély alakzat.

Alján a löszös erdeitalajba vízvezető nyílás tekinthető meg. Fiatal tányérszerű mélyedés. Vizgyűjtője a völgytalpi helyzet miatt 3-400 m². Vizmosási nyomok nem észlelhetők.

Forrás : Külker SC. 1988 -as, 89 -es terepbejárásai «

ullancsos viznyelő

SZ - 5

Szénáshegyi 5.sz. töbör /

A Baji vadászháztól É -i szög 109° -ra és 1620 m -re, a Tszf 527 m magasságban található. / 1974 -es tájfutó térkép alapján (1:20000) /

Kialakulása, valószínűleg az itt található $^\circ - ^\circ$ -os és $^\circ - ^\circ$ -os törések kereszteződése miatt történt. Helyzetét tekintve völgytalpi mélyedés, az itt kiszélesedő völgyecskében 2 ponton nyeli a vizet. Vizgyűjtő területük 2-3000 m².

Az A tölcsér kb. 30 m hosszú a $^\circ - ^\circ$ -os preformáció irányában megnyúlt mélyedés. Benne nyelőterasz észlelhető. Mélysége 4,6 m. Szálkőkubukkanás nem tapasztalható. Vizmosási nyomok szépszámmal találhatók.

A B tölcsér kör keresztmetszetű kb. 2 m mélységig mélyülő meredekfalú mélyedés. Átmérője 10 m. Vizmosási nyomokat és szálkőkübukkanást itt nem észleltünk.

A fensíkba bevágódó széles vizelvezető völgy fedettsége az itt folytatandó feltárások szempontjából hátráltató tényező. A fedő erdei talaj, löszös agyagos közettörmelék.

Forrás : Külker SC. 1988 -as, 89 -es terepbejárásai «

Szénáshegyi 7.-8. sz. töbr

SZ - 7;8

/ Süppedős-nyelő /

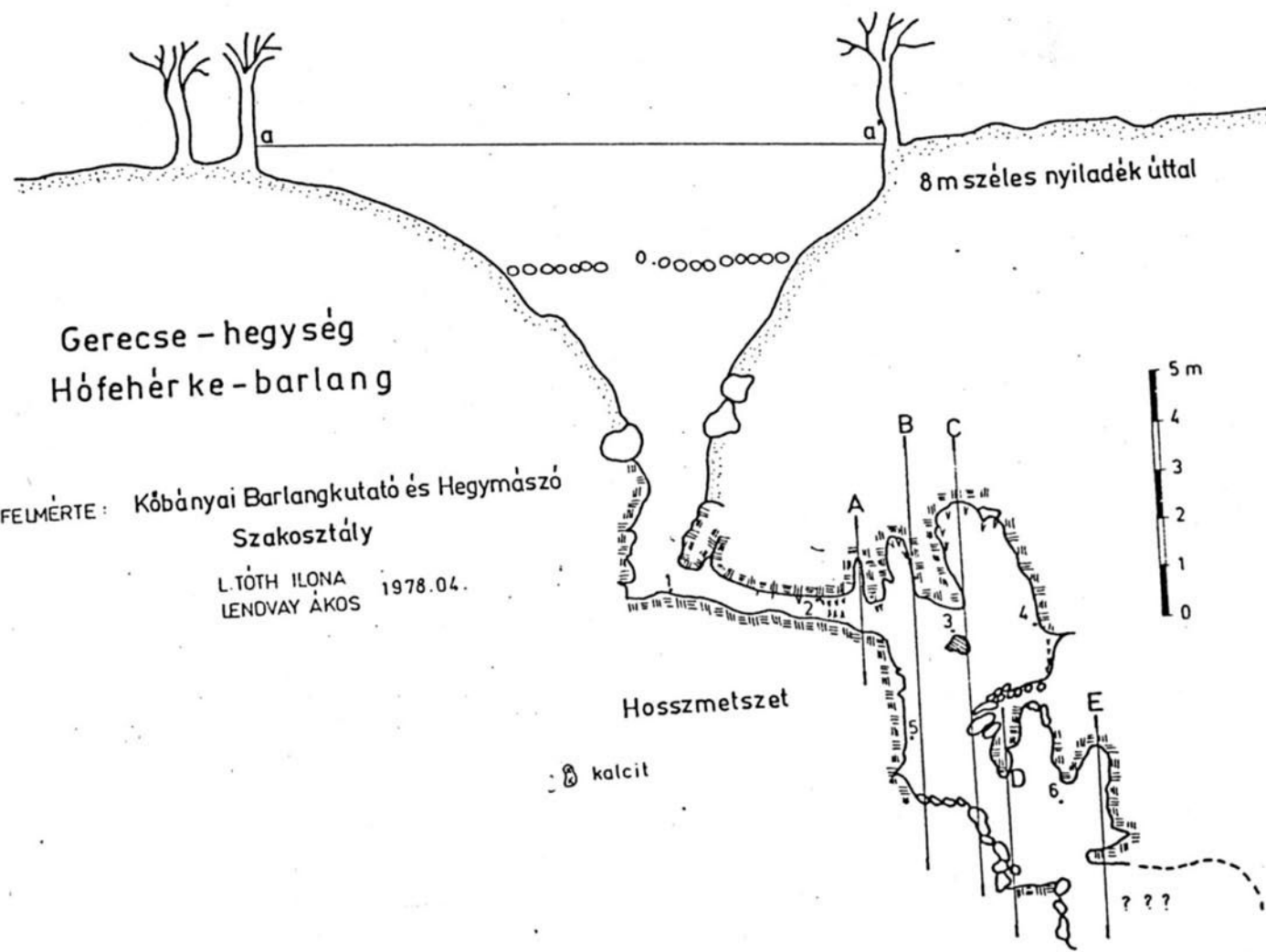
Baji vadászháztól É -i szög 106° -ra és 1650 m -re, a Tszf 520 m magasságban található összeharapodzott dolinák. / 1974 -es tájfutó térkép alapján (1:20000) /

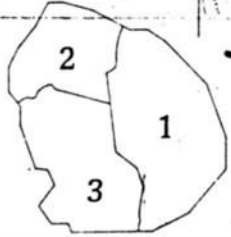
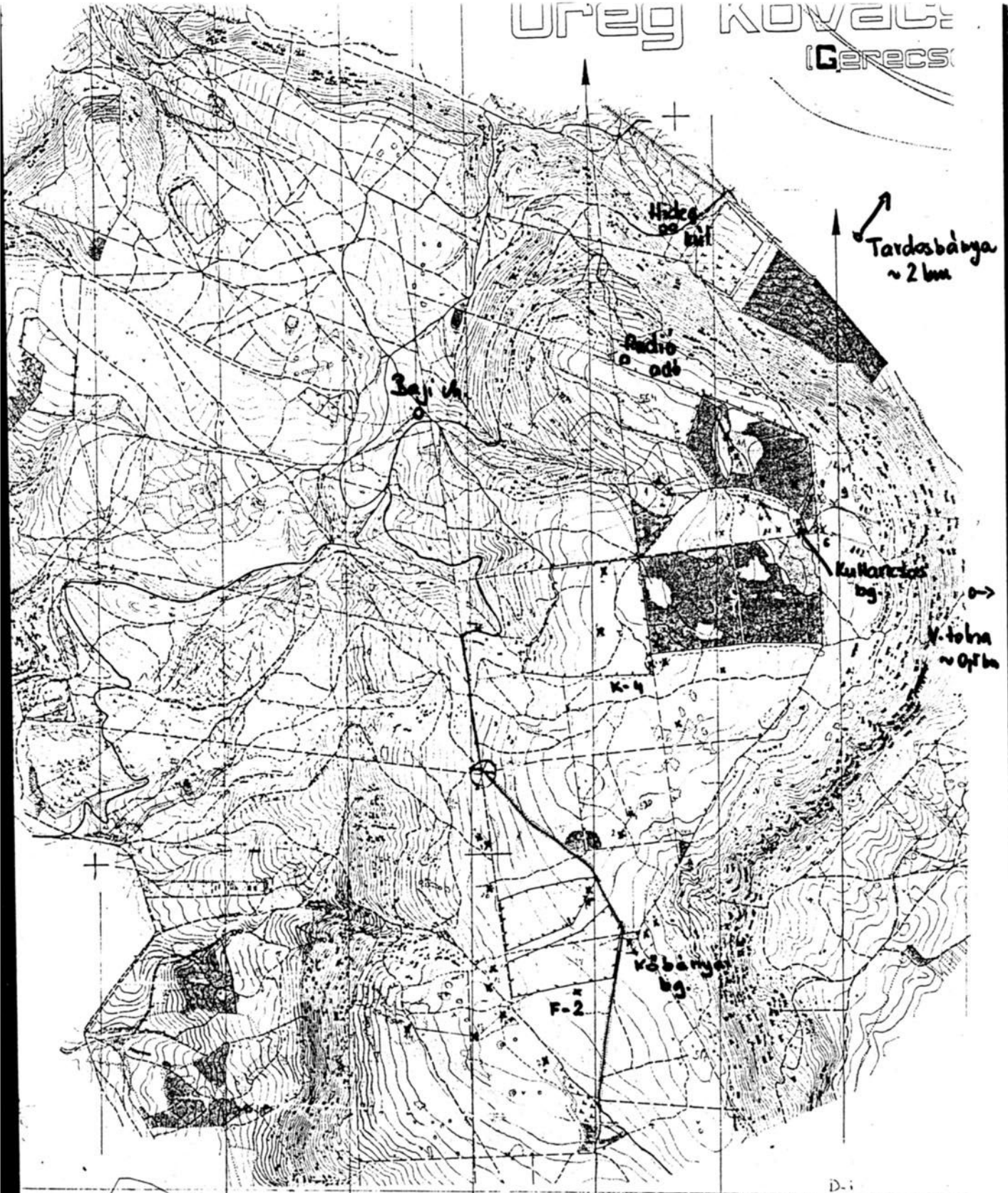
alakzat morfológiailag fennsiki képződmény, alakja lapos tányérszerű (SZ - 8) ill. meredekfalú (SZ - 7). Hossza 50-60 m, szélessége 15-20 m, mélysége a legmélyebb helyen kb. 4 m.

lján és nyugati oldalában vízmosási nyomok láthatók. Száلكökibukkanás nem észlelhető. A nyelő alakja a \cdot - \cdot -os tektonikai preformáció irányába megnyúlt.

átatása rendkívül biztatónak tünik, mivel a nyelő viszonylag sík területen fekszik, így a hordalékolás nem lehet túl erős. A kutatás mellett álló tényező, hogy a Szénáshegyi töbrök közül ez a legnagyobb mélyedés.

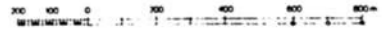
Forrás : Külker SC. 1988 -as, 89 -es terepbejárásai «

- A síka legy többsorai -

Méretarány 1:20 000.

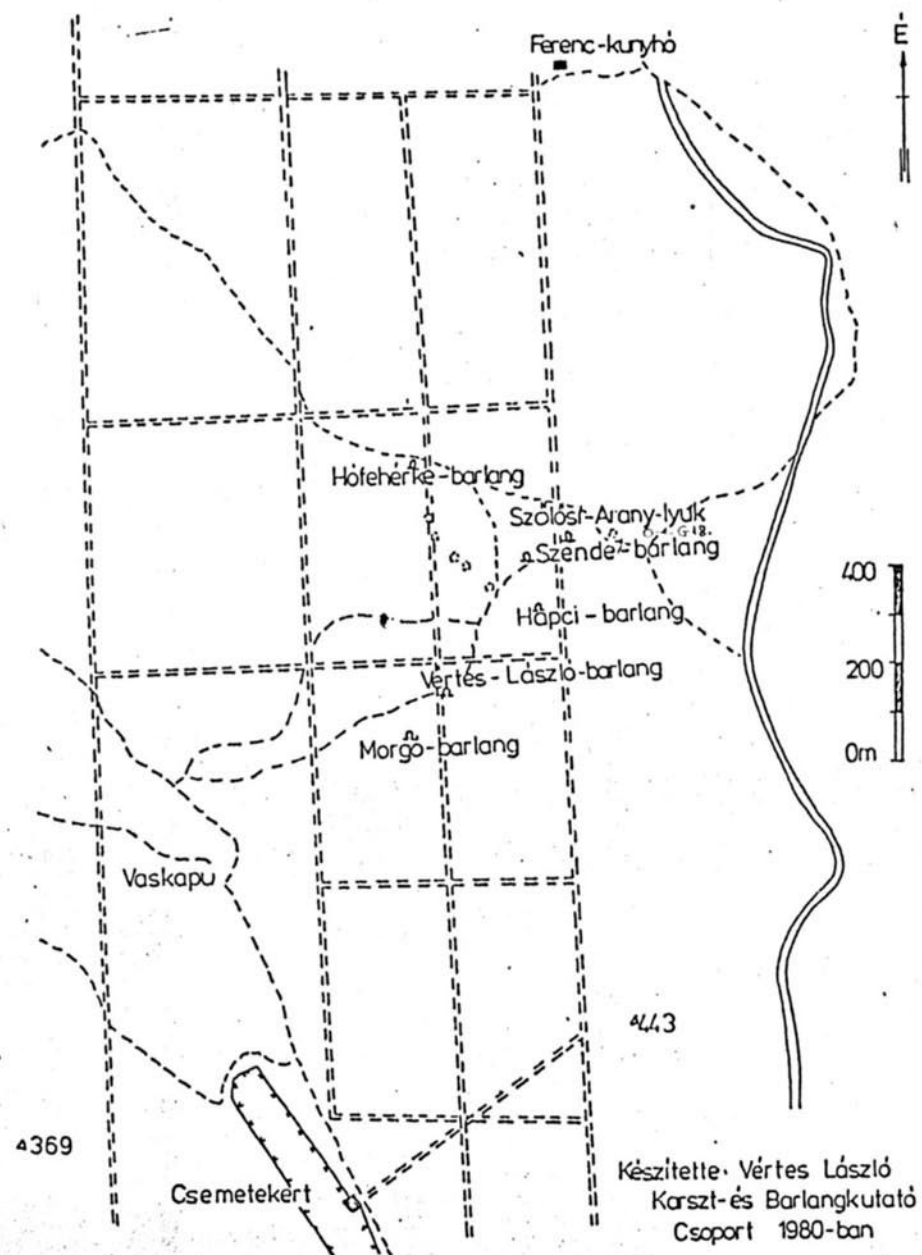
Alapszintköz 5 m

Kiadja a Magyar Tájékoztatói Fúto Szö
9-187/32/1974
Kiadásért felel az MTFSZ Térképbi zottság e

Sokszorozította az MN Térképészeti I
75-13, 6000 példány

GERECSE-HEGYSÉG

BARLANGOK HELYSZÍNRAJZA

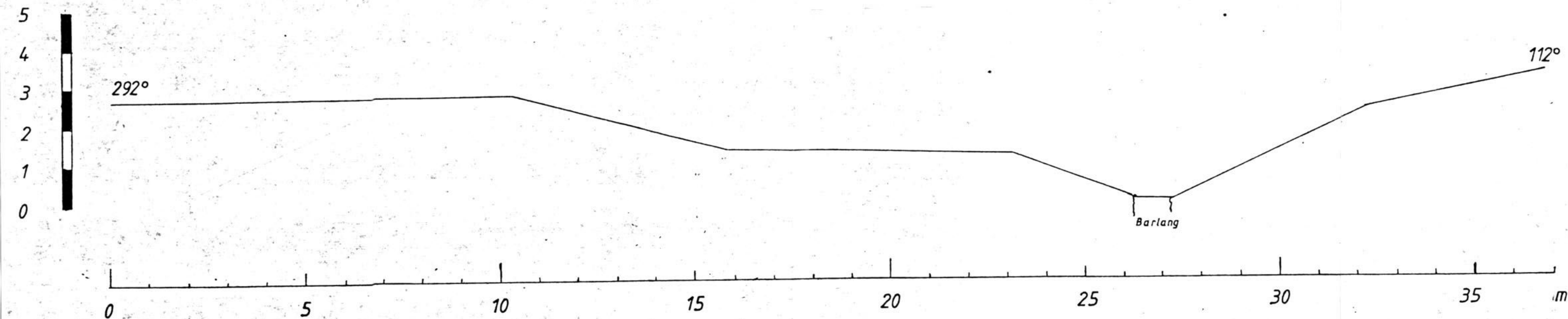

Készítette: Vértés László
Karszt- és Barlangkutató
Csoport 1980-ban

SZENAS-HEGY 5/a. sz. VIZNYELO

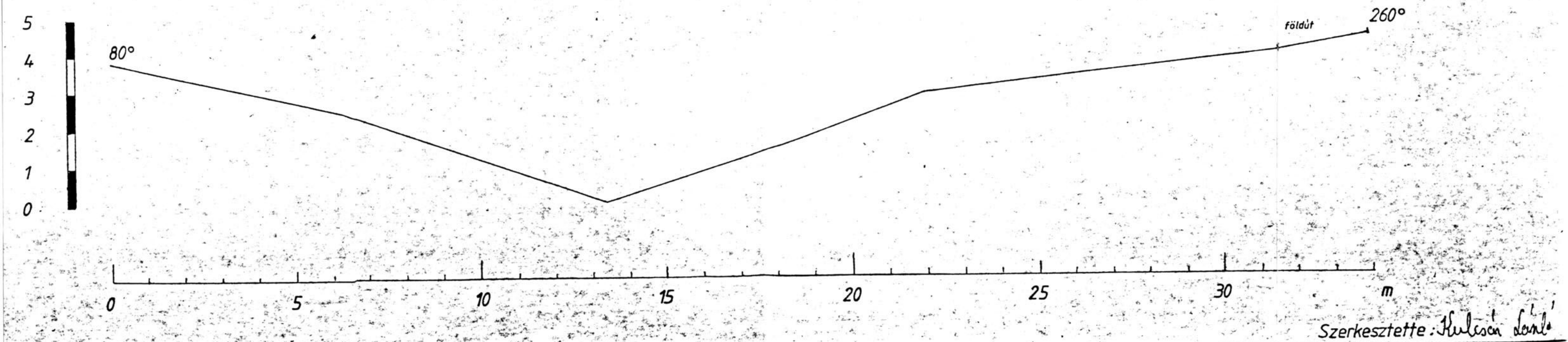
(Kullancsos viznyelőbarlang)

Hossz-szelvény

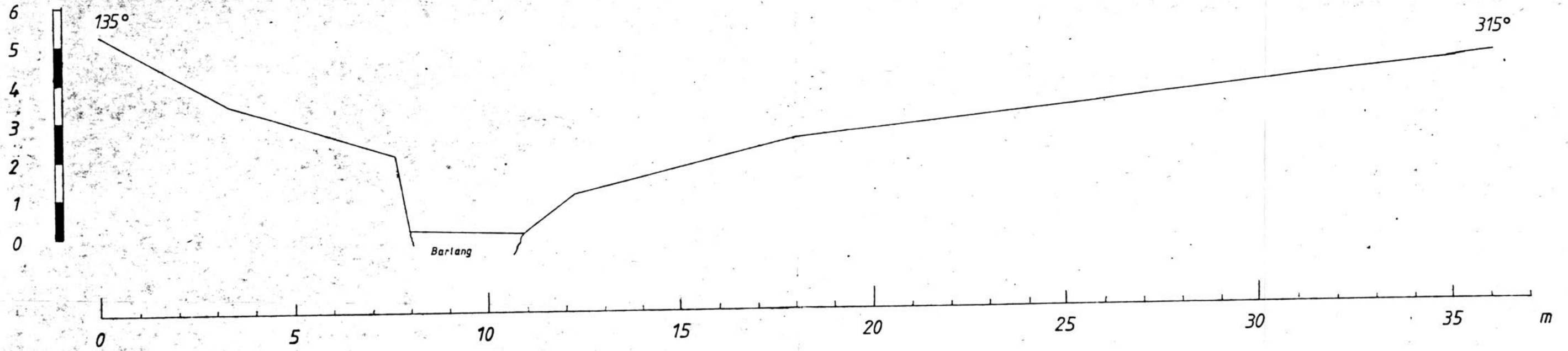
KOVÁCS-HEGY 4. sz. TÖBÖR

Hossz-szelvény

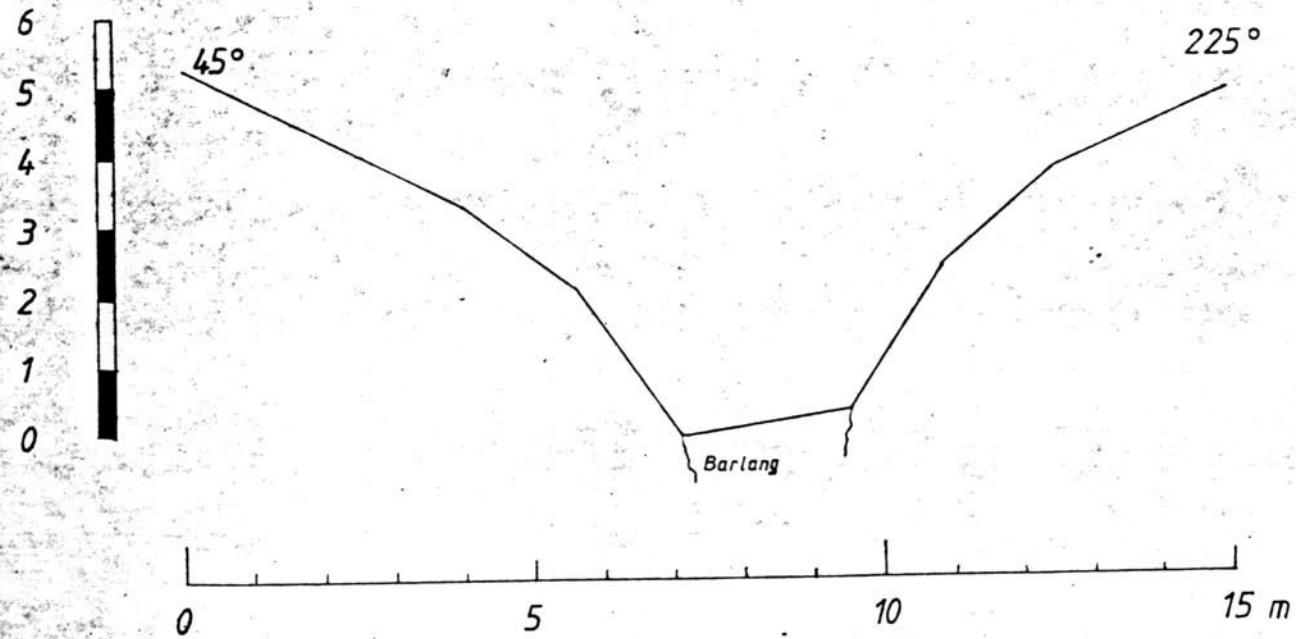

Hossz-szelvény

NÉVTELEN NYELŐ

Kereszt-szelvény (9,5 m)

Szerkesztette: Stulcsán László